№ 266 ՈՒՐԲԱԹ, 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ № 266

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում ղրկւում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք:

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և մինչդեռ ժամանակ 40 կ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴ. ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՂ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, ուրբաթ, դեկտեմբերի 2-ին ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏ. ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ
Առաջին անգամ ժողովրդ. Տան բեմի վրա կը ներկայացնէ

ՏՐԻԼԲԻ

Դրամա 5 գործ., Դէի, Թարգ. Ց. Աբէլեանի
Մասնակցում են. տ. տ. Զաբէլ, Խանդանեան, Ժասմին, Մայսուրեան, Ցասմիկ, պ. պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Ալիխանեան II, Աւետեան, Աղայեան, Լաքա, Ղազարեան, Մանուէլեան, Միրզոյեան, Յարութիւնեան, Շահխաթունի, Սեւումեան, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշներ:
Տեղերի գները 80 կ.-ից մինչև 10 կ.:
Տոմսակները վաճառվում են սովորական պունկտերում:
Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին:
Ռեժիսոր՝ Ց. ԱԲԷԼԵԱՆ
Հերթ. կարգադրիչ՝ Գ. Երիցեան
1128. 1—1

Ներկայ դեկտեմբերի 5-ից, Թիֆլիսում
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
ԲԱՑՎՈՒՄ Է
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՅԱՅՏՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Մ. Մ. Ստասիւլեվիչի
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ:
(ա.օ.) առ. 1127. 3—1

Բեռլինի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱՒՏԻ և սրտի:
Սրսկումներ նաև տուբերկուլինով:
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝ առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը:
Католическая ул. д. № 10. Տելէֆոն № 792.
(ա.օ.) առ. 989. 100—43

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

I

Մօտենում են կաթողիկոսական ընտրութեան օրերը, բայց դեռ որոշ չեն ընտրող բոլոր խմբերի թեկնածուները:

Ռուսահայ թեմական պատգամաւորների մեծամասնութիւնը, ինչպէս յայտնեցինք մենք, որոշ կերպով դրել է Օրմանեանի անունը:

Նա հաւատացած է, որ Օրմանեանը հայ ներկայ հոգևորականութեան մէջ առաջին տեղն է բռնում իր հովուապետական կարողութիւններով, և կամենում է նրան տեսնել էջմիածնական գահի վրա:

Փոքրամասնութիւնը միապաղաղ չէ. նա տալիս է մի քանի անուն և դեռ չէ միացել մի անուան վրա:

Թիւրքահայ պատգամաւորները դեռ ևս դգուշանում են որոշ անուն առաջ մղելու և ունեն իրանց տրամադրութեան տակ մի քանի անուններ, որոնցից և պէտք է ընտրութիւններ անեն էջմիածնում նախընտրական խորհրդակցութիւններից յետոյ:

Եւ այդպէս՝ թէև կաթողիկոսական ընտրութիւնը շատ մօտ է և մեզ բաժանում են այդ գործողութիւնից միայն տասն օր, մեր հասարակութիւնը դեռ չը գիտէ կաթողիկոսական պատգամաւորների ձայների դասաւորութիւնը:

Անցեալում երկու կողմի պատգամաւորները աշխատել են միմեանց հասկանալ, միմեանց պատճառաբանութիւնները ըմբռնել, միմեանց արդարախոհութիւնը յարգել:

Ի՞նչ կը լինի այս անգամ—չը գիտենք:

Ռուսահայ մեծամասնութիւնը դրել է Օրմանեանի անունը, դրել է որոշակի և պարզ: Դրել է այդ անունը երկար համեմատութիւններ և խորհրդածութիւններ անելուց յետոյ: Նա վերցրել է իր ներկայ բարձրաստիճան հոգևորականների շարքից նրան, որ օժտված է աւելի մեծ պատրաստութեամբ, հմտութեամբ և փորձառութեամբ:

Եւ ռուսահայ մեծամասնութիւնը անկարող էր այլապէս վարվել: Եթէ նա ուրիշ կերպ վարվէր, ապա մի կեղծ գործ կատարած կը լինէր հաճոյական այն անձերի և խմբերի համար, որոնց համար Օրմանեանին խայտառակ անելը միայն բերկրանք և ուրախութիւն է կազմում:

Շատ կը լինեն, արդեօք, Թիւրքահայերի մէջ անձեր, որոնք կը ցանկանան Օրմանեանի թեկնածութիւնը, մենք չը գիտենք: Դա, անշուշտ, նրանց խղճի գիտելիքն է, նրանց ներքին բարոյական թելադրութեան գործը:

Թող իրանք հաշիւ տեսնեն իրանց ներքին թելադրանքների հետ. այդ իրանց ներքին կատարեալ ազատութիւնն է:

Կ. Պօլսում 3 տարվայ ընթացքում բարոյական դատապարտութեան տակ տառապում է Օրմանեանը: Եւ ազգային ժողովը չունեցաւ բարոյական քաջութիւն՝ քննելու գործը և ազատելու մարդուն զրպարտութեան ծանրութիւնից: Մենք լսել ենք և լսում ենք Թիւրքահայերից, թէ Օրմանեանը ամենայն հաւանականութեամբ արդար կը ճանաչվի: Դա շատ տարածված կարծիք է: Բայց միևնոյն ժամանակ մարդիկ հանգիստ ու հանդարտ նայում են, թէ ինչպէս ամբաստանեալը 3 տարի շարունակ մնում է ամբաստանութեան տակ:

Դա ևս խղճի գործ է. դա ևս ներքին բարոյական թելադրանքի արտայայտութիւն է:

Կարելի է ընտելանալ և այդպիսի զգացմունքներին: Եղել են պատմութեան մէջ այդպիսի էջեր. մարդիկ տարիներ շարունակ դատապարտութեան մէջ թողել են այս ու այն անհատին: Ինչու չանել նոյնը և ներկայ դէպքում: Եւ ինչու չը շարունակել մի անգամ սկսածը:

Արդեօք ռուսահայ մեծամասնութեան ընտրեալ Օրմանեանը կը շահէ բաւականաչափ դրական քուէներ էջմիածնի ընտրական ժողովի մէջ, թէ ոչ—այդ ցոյց կը տայ մեզ մերձաւոր ապագան. բայց մի բան կը մնայ անպայման հաստատ և դրական այդ այն է, որ ռուսահայ մեծամասնութիւնը կատարեց իր բարոյական ամենամեծ պարտականութիւններից մէկը՝ անկեղծ ու համարձակ դրեց Օրմանեանի անունը, իբրև ամենից արժանաւորին ներկայ հայ հոգևորականութեան մէջ:

Այդպէս պէտք է նա անէր և արաւ: Այդ նրա բարոյական պարտքն էր.

Այդ էր պահանջում էջմիածնի ժամանակակից բարեկարգութեան գիտակցութիւնը:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 Նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—Վերադարձաւ արտասահմանից արտաքին գործերի մինիստրը:

Պարիզ.—Պալատը որոշեց հինգշաբթի երեկոյ սկսել մարօկկեան պայմանագրի քննութիւնը: 426 ձայնով 137-ի դէմ որոշվեց սկսել վիճաբանութիւններ արտաքին քաղաքականութեան մասին մարօկկեան պայմանագրի հարցը լուծելուց յետոյ:

Լօնդօն.—Համայնքների պալատում Ասկվիտը, իսկ լօրդերի պալատում Մօրլէյը յայտնեցին թագաւորի որոշման մասին, որի համաձայն վարչական պաշտօնատեղին Կալկաթայից փոխադրվում է Հնդկաստանի կենտրոնը: Լօրդ Լէնսդօունը ասաց, որ փոփոխութիւնը անակնկալ ու կարևոր յեղաշրջում է մտցնում քաղաքականութեան մէջ, առանձնապէս այն պատճառով, որ կապվում է միապետի անձնական միջամտութեան հետ: Ինչ էլ որ պալատը անէ, թագաւորական խօսքը տված է և յետ չի վերցվի: Երկու պալատները յետաձգեցին վիճաբանութիւնները այդ հարցի առիթով մինչև եկող նստաշրջանը:

Վաշինգտօն.—Հանրապետական ազգային կօմիտէտի վճռով 1912 թ. յունիսի 5-ին Չիկագօյում տեղի կունենայ հանրապետականների կուսակցական համագումար նախագահի պաշտօնի համար թեկնածուներ ընտրելու: Տաֆտին վերընտրելու դէմ տրամադրութիւնը աճում է:

Նիւ-Եօրկ նահանգի ներկայացուցիչը ներկայացուցիչների պալատին ներկայացրեց մի առաջարկագիր՝ տեղեկութիւններ պահանջել Ռուսաէրի և պարսից կառավարութեան միջև կապված պայմանագրի մասին, նաև Ռուսաէրի՝ իբրև ամերիկական քաղաքացու՝ պաշտպանութեան համար արված կարգադրութիւնների մասին:

Պետերբուրգ.—Պետական Դումայի նախագահը Նորվէգիայի ստօրթինգի Նօբէլեան կօմիտէտի քարտուղարից լուր ստացաւ, որ իր հասցէով ուղարկված է Դումայի անդամներին բաժանելու համար 30 օրինակ այն հրահանգից, որ վերաբերում է 1912 թ. խաղաղութեան Նօբէլեան մրցանակի թեկնածուների հարցին: Համաձայն այդ հրահանգի, յիշեալ մրցանակը ստանալու համար թեկնածուներ առաջարկելու իրաւունք տրված է ի թիւս օրէնսդրական պալատների անդամների նաև միջպարլամենտական դաշնակցութեան անդամներին:

Վիեննա.—«Ֆրէմդէնբլատը» ցաւում է Լվովում տեղի ունեցած անկարգութիւնների առիթով և ընդգծում է, որ անկարգութիւնները հասարակական կարծիքը դատապարտում է:

Հրատարակվեց կայսերական հրովարտակ պատգամաւորութիւնները դեկտ. 15-ին գումարելու մասին:

Պատգամաւորների պալատը որոշեց անցնել ժամանակաւոր բիւջէի յօդուածային ընթերցման: Իտալացիները մտադրվեցին ամեն միջոցներով դիմադրել բիւջէն շտապով քննելուն. բայց երբ խոստացվեց, որ դեկտ. 1-ին բիւջէտային մասնաժողովը կը ձեռնարկէ քննելու իտալական իրաւագիտական ֆակուլտէտի նախագիծը, դադարեցրին օբստրուկցիան:

Լվովի միջադէպի առիթով արտաքին գործերի մինիստրութիւնը տեղեկացրեց ռուսաց դեսպանատան քննութեան հետևանքների մասին: Ապացուցված է, որ հիւպատոսատան մասնաւոր բնակարաններից մնում երկու պատուհան ջարդված է. գերբը չէ վնասվել. ցուցարարների յետագայ ջանքերը խափանվեցին ոստիկանութեան լուրջ միջոցներով: Կալանաւորվածներից մինը յանձնված է դատարանին: Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը խոստանում է դարձեալ քննութիւն նշանակել յանցաւորների պատասխանատուութիւնն ու պատիժը որոշելու համար:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 Նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—«Россія»-ն գրում է. «Ներկայումս Ղազվինում կենտրոնացած զօրքերը առաջ կը գնան ութ օրից ոչ շուտ, եթէ արտակարգ դէպքերը չը ստիպեն Թեհրանի ռուսաց դեսպանին կանչել այնտեղ զօրամասին ժամանակից շուտ: Պարսկաստան զօրքեր ուղարկելը եղաւ մի միջոց, որին ռուսաց կառավարութիւնը դիմեց լսելով իր խղճմտանքի ձայնին, հարկադրված հանգամանքներից և, ի հարկէ, հարևան պետութեան անկախութիւնն ու ամբողջութիւնը խախտելու և ոչ մի մտադրութեամբ: Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ հէնց որ Ռուսաստանի պահանջները կը բաւարարվեն, այլևս զօրամասը չի մնայ Ղազվինում, պայմանով, ի հարկէ, որ նոր բարդութիւններ չը ծագեն, ինչպէս օրինակ յարձակում ռուսական պաշտօնեաների և հաստատութիւնների վրա, որևէ ոտնձգութիւն Ռուսաստանի դէմ, ընդհանուր խոշոր անկարգութիւններ»:

Հերքելով ապա Անգլիայի մի քանի շրջանների այն կասկածանքները, թէ Ռուսաստանը պաշտպանութիւն է ցոյց տալիս նախկին շահին, լրագիրը ասում է. «Ռուսաց կառավարութիւնը չէ կարող հանդուրժել, որպէսզի Մահմէդ-Ալին Թեհրան մտնի ռուսական զօրքերի ետևից: Եթէ այդ նրան որևէ կերպ աջողվի էլ, ռուսաց կառավարութիւնը ստիպված կը լինի չը ճանաչել նրան, եթէ անգամ այդ առիթով որևէ առանձին համաձայնութիւն կապվի Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև: Ռուսական քաղաքականութեան հիմնակէտը Պարսկաստանում առաջվայ նման մնալու է լիակատար համաձայնութիւն ու փոխադարձ օգնութիւն Անգլիայի հետ 1907 թւի համաձայնութեան սկզբունքների հիման վրա»:

Թավրիզ.—Քաղաքում յամառ կերպով խօսում են, որ ռուսաց զօրամասը Ղազվինից այն կողմը չի անցնի: Տեղական մամուլը առաջվայ նման դէպի ռուսները թշնամաբար է վերաբերվում: Անգլիացի Լէկօֆը նիւթեր է ժողովում Ատրպատականի ֆինանսների մասին՝ Շուստէրին զեկուցանելու համար:

Ջուլֆա.—Շուջա-Նիզամը նորից արշաւում է դէպի Ալամդար 700 ձիաւորներով ու մի քանի թնդանօթներով: Կողոպուտների դէմ կռւելու համար Ալամբար ուղարկվեցին 25 զինուոր:

Ջուլֆա.—Պարսից կառավարական զօրքերը կողոպտում ու ասպատակութիւններ են կատարում շրջակայ գիւղերում:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 Նոյեմբերի

Խանկօու.—Հակիրճ խորհրդակցութիւնից յետոյ Տանշաօյը և գեներալ Լեանխոնը վճռեցին խաղաղ բանակցութիւնները փոխադրել Շանխայ: Հաղորդում են, որ Շաշի շրջակայքում կռիւներ են: Հեռագիրը գործում է:

Պեկին.—Խաղաղ բանակցութիւններ վարելու համար հանրապետականների կողմից նշանակվեց Վուտինֆանը: Հանրապետականների պայմաններն են. հեռացնել կայսերական դինաստիան, ապահովել կայսերական ընտանիքը, մարդասէր վերաբերմունք դէպի մանջուրները:

Շանխայում գտնվող կառավարական զօրքերը հրահանգ ստացան խուսափել յարձակումից զինադադարի ժամանակ:

Նանկինում տեղի է ունենալու յեղափոխական ցամաքային ու ծովային ուժերի զօրահանդէս:

Շանխայ.—Չինացիների մեծ մասը կտրել է իր ծամերը, շատերը հագնվում են եւրոպական տարազով:

Խաղաղութեան կօնֆերենցիայի բացումը սպասվում է մօտակայ օրերը:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

30 Նոյեմբերի

Կահիրէ.—Մեծ վէզիրը հեռագրեց Եգիպտոսի կառավարութեան, որ սուլթանի հրովարտակով Սօլումը ճանաչվեց Եգիպտոսի հողաբաժին, և ոչ Տրիպոլիսի, ուստի և Սօլումի ջրերում իտալացիների պատերազմական գործողութիւնները կը նկատվեն Եգիպտոսի չէզոքութեան խախտումն:

Սօֆիա.—Դիւմուլ-Դերէ և Տիմրիշ պահակախմբերը թիւրքական սահմանագլխի վրա ունեցել են հրացանաձգութիւն. թիւրքերի կորուստն է մի սպանված, բուլղարների կողմից վիրաւորվել են երկու մարդ: Հրացանաձգութիւնը դադարել է: Երկու կողմերի տրամադրութիւնը չափազանց թշնամական է:

Տրիպօլիս.—Երեք բատալիօն, մի էսկադրօն հեծելազօր և լեռնային մի բատարէա, որոնք եկած էին Աինզարից, հրդեհեցին արաբական բանակը Բիէզդինի մօտերը, յետոյ երկրորդ բանակը Գարիանի մօտերը: Հետախոյզները պարզել են, որ Զանզուրի և Բիրէլդինի միջև համարեա ազատ է թիւրքերից և արաբներից:

Բէնգազի.—Բէդուինների մի քանի խմբեր անաջող յարձակումներ գործեցին իտալական դիրքերի վրա: Տօբրուկում դրութիւնը անփոփոխ է: Ուժեղ քամին արգելք է լինում Դերնայում օդագնացներին հետախուզութիւններ կատարել:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓՆԵՐԷՆ

Կաթողիկոսական պատգամաւորներու մեկնումը

Կ. Պօլիս, 23 նոյեմբեր

Այսօր, ֆրանսական «Կավկազ» շոգենաւով դէպի Բաթում կուղևորին թիւրքահայ պատգամաւորները: Սև ծովու նաւահանգիստներէն առնուած պատգամաւորներով անոնց թիւը պիտի հասնի 20-ի:

Պատրիարքարանին և Կ. Պօլսոյ պատգամաւորներուն միջև բաւական բուռն վէճ մը առաջ եկաւ ծախքերու համար: Քաղ. Ժողովը ազգ. ժողովի քուէարկած վարկը գրեթէ կիսովին զեղչած է և տակաւին այսօր շոգենաւ մտած պահերնին այս վէճը կը շարունակուի:

Վարչութիւնը չեմ գիտեր թէ այսօր ինչ որոշում պիտի տայ, սակայն ամեն պարագային մէջ հանրային կարծիքին վրայ ամենավատթար տպաւորութիւն ըրին այս կրճատումները, որոնք անտեսական խորհուրդի ասենապետին ճարպիկութիւնը կը նկատուին:

Կ. Պօլսոյ եկեղեցական պատգամաւորն է Ցակոբ Աշոտ եպ., որ արդէն ծանօթ է Կովկասի հայոց: Նոր դէմքեր են ու ուշագրաւ մանաւորապէս Մատթէոս վ. Ինճէեան, Իզմիրի առաջնորդը, որ թիւրքահայ միակ համալսարանական զարգացում ունեցող եկեղեցականն է Օրմանեանէ զատ:

Գրական դէմքեր են պատգամաւորաց մէջ Կ. Պօլսոյ պատգամաւոր Զիֆթէ-Սարաֆ, Եգիպտոսի՝ Թէքէեան և Զմիւռնէի՝ Երուանդ Տէր-Անդրէասեան:

Այս վերջինին երթևեկի ծախքը հոգալու յանձնառու եղած է բնիկ Զմիւռնէցի և նոյն վիճակէն ազգ. երեսփոխան Օննիկ էֆ. Տէբուսեան, Օրմանեանի ոխերիմ հակառակորդը, որ Երուանդ Տէր-Անդրէասեանը Էջ-

միածին կը խրկէ ոչ թէ ուրիշ բանի համար, այլ Օրմանեանի ընտրութեան դէմ «ամէն գնով» մաքառելու համար։ Երուանդ Տէր-Անդրէասեան, պայքարի ամենէն սինիկ եղանակներուն և ամենէն դատապարտելիներուն վարժ միտք մը, այս տեսակ առաքելութեան մը յարմարագոյն ընտրելին կրնար ըլլալ, և Տէրունեան շատ փառաւոր ընտրութիւն մը ըրած էր զինքը Կովկաս խրկելով։

Պատգամաւորներու մէջ է նաև Գրիգորիս վ. Պալագեան, որուն Էջմիածին անգամ մըն ալ ներկայանալ համարձակիլը շատերը կը զարմացնէ։

Այս թափօրին հոյակապ դէմքերէն է նաև Աֆրիկեան Տրիպոլսոյ երբեմնի կինեազը՝ Միհրդատ Հայկազն... որ Էջմիածնայ ամենէն զուլական մասը գտած է անոր մառանը։

Շէմշիէշի հերոսը անհատներէ հանգանակուած դրամով մը կը ճամբորդէ, դարձեալ իբր պատգամաւոր Զարսանջակ-Զմշկածագի վիճակին։

Թիւրքահայ պատգամաւորներու ստուար մեծամասնութիւնը հակաօրմանեանականներէ կը բաղկանայ, և իրենք պիտի աշխատին համոզելու նաև իրենց ռուսահայ եղբայրները, որ հրաժարին Օրմանեանի կաթողիկոսացման փափաքէն, հակառակ անոր, որ օրուան պահանջներուն շատ համապատասխան ըլլայ Մաղաքիա արքեպիսկոպոսի կաթողիկոսացումը։

Մանաւորապէս դաշնակցականաց համար բարոյական չարաչար պարտութիւն մը եղաւ ռուս դեսպանին ցոյց տուած բարեացակամութիւնը և ռուս կառավարութեան բարեյօժարութիւնը թիւրքահայոց բաղձանքը նկատի առնելուն համար։

Մինչև երեքշաբթի օր՝ շարունակ կը պոռային, թէ ազգը ստորնացած է, կանխաւ շնորհակալութիւն յայտնելով պարոն Զաբիկովի։ Գործը ցոյց տուաւ, թէ ազգային ժողովը հաւատալով վսեմ. դեսպանին խօսքերուն և ռուս կառավարութեան բարեացակամութեան վրայ հաստատուն հաւատք ունենալով չէր սխալած, ընդհակառակը իր յոյսը պսակուած էր անվրէպ կերպով մը։ Պ. Զաբիկով՝ երբ տեղապահ Մանկունի սրբազան ասկէ երկու օր առաջ ռուս դեսպանատուն այցելեց՝ շատ նշանակելի խօսակցութիւն մը ունեցած է։ Տեղապահի և դեսպանին տեսակցութիւնը տևած է մէկուկէս ժամէ աւելի, և ռուս կառավարութեան այս բարձրագոյն պաշտօնատարը ըրած է շատ որոշ յայտարարութիւններ, որոնք կարժէ որ լրջօրէն նկատողութեան առնուին ազգին ամեն խաւերուն մէջ, չխաբուելու համար արկածախնդիր խաբեբաներու չարախօսութիւններէն։

Ահա պ. Զաբիկովի խօսքերը.

«Իմ վեհապետս խաղաղութեան բարեկամ է և զիս ղրկած է այս երկիրը, իր նպատակին համեմատ աշխատելու. ինչ որ իր կամաց կը համապատասխանէ, պէտք է աշխատիմ ի գլուխ հանելու։ Հայերը ցորչափ հաւատարիմ կը մնան իրենց հայրապետական աթոռին և իրենց եկեղեցւոյն, կրնան վստահ ըլլալ Ռուսիոյ պաշտպանութեան վրայ, որովհետև ռուս կառավարութեան համոզումն այն է, որ եկեղեցին և իր կրօնքը սիրողը իր վեհապետն ալ կը սիրէ»։

Ամեն խորհրդածութիւն, կը կարծենք, աւելորդ է։

Շառայլ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լրագրաց մէջ կարդացիք անշուշտ ազգ. պատրիարքարանին բարենախանձ այն փութկոտութիւնը, որով Կիլիկիոյ վեհափառ կաթողիկոսն ալ կը հրաւիրուի մասնակցիլ Մայր-Աթոռոյ հայրապետի ընտրութեանը։

Անշուշտ, պիտի նկատէք, ոչինչ աւելի վայելուչ և հայավայել, քան կեդրոնական վարչութեան այս մտածութիւնը։ Արդարև, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն զաւակաց համար ամենայն հայոց կաթողիկոսութիւնը համազգային նշանակութիւն մը ունենալուն՝ ազգային միութեան ճիգերնիս շեղտող արարք մը պիտի ըլլար կիլիկեցւոց եւ անոր մասնակցութիւնը։ Ամենքս ալ, անխտիր, ափսոսանքի երկար շունչ մը պիտի քաշէինք, եթէ Եկեղեցինուս ծոցը «մըրկաւ» ծագած ազգաքանդ բաժանումներուն և ատելութեանց դէմ այդ մասը ներկայիս մէջ յառեփոխուած ըլլալու ատեն շատ յորջորջուած և ռամկացած «եղբայրութեան» և «համերաշխութեան» եռանդ-զեղուն արտայայտութեանց և ժայթքումներուն առաջ հալելով շոգիանային...

Բայց բան մը օրինաւորութեան դրոշմ ունենալու է և արդարութեան կնիքը ցոլացնելու է ըստ այնմ ընդունելի կրնալու համար, եթէ չի ուզուիր, որ ամենէն շողշողուն բառերու և ոսկեզօծ փաթեթներու ներքեւն իսկ տեսնուին երկդիմի, հետևաբար կեղծ և խաբեպատիր արտայայտութիւնք։

Իսկ թէ ինչու մենք չենք վարանիր Պոլսոյ վարչութեան՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ուղղած հրաւէրը համարիլ այս վերջին տեսակէն, բացատրենք քանի մը խօսքով։

Աշխարհիս մէջ—մանաւանդ հասարակական կեանքի մէջ—ամեն ինչ պարտուց և իրաւանց հիման մը վրայ կը կենայ։ Մէկու մը երբ որոշ պարտքեր ունենալ կը յայտարարենք կարգ մը խնդրոյ մէջ, բնական է ենթադրել, թէ այդպիսին այդ պարտքերը արդարացնող համաչափ իրաւունքներ ալ պէտք է ունենայ։ Հակառակ պարագային՝ չճանչնալ մէկուն իրաւունքը և միշտ ու միայն պնդել անոր պարտուց հատուցման վրայ՝ պիտի ըլլար հեռու ամեն օրինաւորութիւններէ, նոյնիսկ քմահաճոյք, եթէ ոչ բռնապետութիւն։

Արդ՝ այս սկզբունքէն մեկնելով, կարելի չէ հրապարակային հարցում մը ուղղել ազգ. պատրիարքարանին, թէ ան ինչ իրաւունքով իրաւունք ունենալ կը կարծէ կիլիկեան կաթողիկոսը մասնակցելու հրաւիրել ընդհանրական կաթողիկոսին ընտրութեան պէս աւագ կարևորութիւն ունեցող խնդրոյ մը, երբ ինքը չուզեր, որ նոյն այդ կաթողիկոսութենէն ձեռնադրուած բարձրագոյն հոգևորականները իրաւունք վայելեն էջմիածնական՝ Ռուսիայէ դուրս աթոռներու մէջ պաշտօնավարելու։

Ասիկա հանելուկ մըն է, որուն բանալին Օրմանեան և Իզմիրլեան ունէին, և որուն գաղտնիքին թափանցած ըլլալ կը թուին Էջմիածնի կաթողիկոսութեան և Պոլսոյ պատրիարքութեան արդի զոյգ տեղապահները։

Իմացաք նաև, թէ Մուշեղ սրբազանը ամերիկահայ երեսփոխանական ժողովին մեծամասնութեան քուէովը այնտեղի հայութեան օրինաւոր առաջնորդ ընտրուեցաւ։ Եւ սակայն ամերիկահայոց այս տարրական իրաւունքը ցարդ չյարգուեցաւ—ինչպէս որ հոգելոյս Իզմիրլեանն անոր և ոչ իսկ թեկնածութիւնն ընդունած էր—պարզապէս անոր համար, որ Մուշեղը սխալական մըն է, այսինքն ախտավարակ հերձուածողի մը պէս բան մը, որ իր անմաքրութեամբը պիտի վարակէր նաև Մայր-Աթոռին թեմական սրբութիւնը։

Զգետնեմ՝ կը յիշէք, որ Օրմանեան պատրիարքը իրմէն չարտօնուելուն պատրուակաւ իր կրօնական ժողովին ձեռամբ որոշում մը տուեց, որ եթէ այդ նզովեալ սխալականը պատահի որ Պոլիս գայ, արգիլուի եպիսկոպոսական զգեստով Պոլսոյ եկեղեցիները յաճախելէ։ Այնպէս մը՝ որ կարծէք թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ոչ-քրիստոնեաներու համար ձեռնադրած ըլլար զինքը և թէ Կիլիկիոյ հայերն արիւնով ու զգացումներով իրենց չափ ալ հարազատ հայեր չըլլային, Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն զաւակ։

Ամերիկահայերը դիմած էին նաև Սիսի կաթողիկոսին, խնդրելով որ թոյլատրէ Մուշեղ սրբազանը իրենց հովիւ ընտրելու. վեհ. Խապայեան ոչ միայն սիրով կը զիջանի անոնց այդ խնդրանքին, այլ և սխալելու տկարութիւնը կունենայ միջնորդել Էջմիածնի տեղակալին քով, որ եթէ հնար է՝ կոտրէ-փշրէ Կիլիկիոյ եպիսկոպոսաց դէմ քաշուած անորդ շղթան։

Եւ ահա պատասխանը այնքան պարզ, այնքան պերճախօս, աւաղ, մեր ինկած հոգեբանութիւնը պատկերացնող, որ այլընդայլոյ մեկնաբանութեան տեղիք չի ձգեր։

Տեղակալը կը գրէ. «Ցարգանօք ծանուցանեմք... թէ որպէս կեդրոնական վարչութիւն հայոց կ. Պոլսոյ, նոյնպէս և մեզ հրահանգեալ կարգօք և կանոնիւք Եկեղեցւոյ մերոյ Սրբոյ՝ ոչ յարացաք և ոչ կարեմք ի հայս Ամերիկայի, որպէս ի տէրութենի վիճակի Մայր Աթոռոյս, համակերպել ընդ պաշտօնավարութեանն տէր-Մուշեղ եպիսկոպոսի, ձեռնադրելոյն ի վերայ վիճակաց Տանն Կիլիկիոյ»։

Արդ՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն «կարգօք և կանոնիւք» հակառակ սա կիլիկեան աթոռը և աթոռակալը ալ ինչ հիման վրայ կը հրաւիրուին մասնակցելու զիրենք չճանչցող աթոռի մը հայրապետական ընտրութեան։

Եթէ կայ մէկը, որ գիտէ սոր պատասխանը, թող հաճի մէջտեղ դնել, գէթ ի մխիթարութիւն մեր խեղճ նզովեալ կիլիկեցիներուն։

Եւ յետոյ՝ պատրիարքարանը երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը իբր ռեճ հասարակ թեմակալ առաջնորդ կը հրաւիրէ Էջմիածնի ընտրութեան մասնակցելու, ինչու կը մոռնայ, թէ Սիսը առանձին կաթողիկոսական շրջանակ մըն է, եւ ոչ թէ առաջնորդական սոսկ թեմ մը։ Եւ Թիւրքիոյ էջմիածնական թեմերուն համեմատ 9 թեմերէ կը բաղկանայ ան, որոնցմէ յիշենք Ադանա, Հալէպ, Ուրֆա, Մարաշ, Այնթապ, Եօզղատ, Կիւրին և այլն։ Եւ ինչպէս մեկ հոգևորական և մեկ աշխարհական պատգամաւորներ ներկայացնել այդքան թեմերու կողմէն։

Օրմանեան պատրիարքն իսկ, ուզելով ոտքի տակ տալ և նուաստացնել կիլիկեան աթոռին նշանակութիւնը,—երբ չյաջողեցաւ զայն իր պատրիարքական իշխանութեան միացնել,—արդի վեհ. կաթողիկոսին բէրաթը առած էր իբր «Սիս, Ադանա վէ Հալէպ մէրխասա կաթողիկոսը» հանգամանքով։ Արդ՝ եթէ ընդունելի իսկ ըլլայ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան այս անիմաստ և նեղհոգի սահմանագծութիւնը, նուրէն առնուազն երեք թեմ հաշուել հարկ կըլլար, երեք զոյգ պատգամաւոր տալու իրաւունք ունենալով։

Հիմնական վարչութեան ըրածն և ոչ իսկ այսքան ծաւալի մը վրան է։

Ինչպէս ընտրել և որոշել միակ աշխարհական պատգամաւորը, որ ինը թեմերու օրինաւոր ներկայացուցիչը կարենայ ըլլալ և Էջմիածնի մէջ իր ընտրութիւնը կամ իր ընտրական տեղեկագիրը մերժումի չհանդիպի։ Խորհեցա՞ւ այս բանին համար պատրիարքարանը, երբ իր «համերաշխութեան» կոչը կը յղանար։

Եւ յետոյ՝ կաթողիկոսին ներկայացուցիչը և կամ պահ մը ենթադրենք, որ կաթողիկոսն ինքն անձամբ ուզէր գործադրել իր այդ ընտրական իրաւունքը. ինչ տեղ և դիրք պիտի ունենար հոն, Էջմիածին, երբ օրէնքով յստակօրէն որոշուած են պատրիարքներու կամ իրենց ներկայացուցչաց ու առաջնորդներուն տեղերը։

Եւ եթէ այս ամենուն պատրիարքարանը պատասխանէ, թէ իր ձեռքը չէ Պոլօժէնիային թերի կողմերու սրբագրութիւնը, աւելի նախապատիւ չէր ըլլար ուրեմն իր տեղը լուռ նստիլը։

Բայց և ինչու կեդրոնական վարչութեան այս՝ աչք ծակող հակասական ընթացքը։

Փախչիլ, մէկ կողմէն, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին ազգային համերաշխութեան համար ըրած այնքան և աղերսագին դիմումներուն հետևանք մը տալէ. ականջը բանի խլացնել ազգային շահուն և բանականութեան այդ ձայնին, ամբողջ հայաշատ կիլիկեան գաւառները երեսի վրայ անտէր, անհովիւ թողլու գինով՝ «էջմիածնական և սիսական» միջնադարեան յորջորջումներու տակ՝ խարակման, մաշող և ջլատիչ խնդիրներ յուզել և յարատևել, և միւս կողմէն ընդհանրական կաթողիկոսին ընտրութեան պէս կարևոր խնդրոյ մը մասնակցութեան, ծիծաղելի թէ ողբալի, հակասականութիւնը ցուցադրել։

Այո, Սիսի կաթողիկոսութիւնն ալ թող մասնակցի, Սիսի կաթողիկոսներն ալ մինչև իսկ թող երթան Էջմիածին համայնական կաթողիկոսին ընտրութեանը ձայն տալու, և այդու անոր ընդհանրական հանգամանքին նոր փայլ մը և նուիրականութիւն աւելնայ։ Բայց մինչ այդ, մինչև Էջմիածին, ճամբու ելլեր խոչընդոտները, որ մեր կեդրոնական վարչութիւնն և պատրիարքները ստեղծած են, թող մաքրել և հարթել հաճին, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւատք ընծայել իրենց այդ քայլին, և որպէսզի գէթ կտոր մը անկեղծութիւն նշուլէ իրենց այդ առաջարկին վրայ, ըրածնուն հակասութիւնքը պարտկելու չափ։

Մերսին Մի-նա

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

I

Ռաշտ, 24 նոյեմբերի

Պարսկաստանում գտնուելով, մի քաղաքի ազգաբնակութիւնը միւսի մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն Ռուսաստանի լրագիրներից է սպասում։

Այս կողմերում այնքան ստայօդ և հակասական լուրեր են ամեն օր պտտվում, որ մարդ ստիպված է լինում հարիւր անգամ եղելութիւնը ստուգելուց յետոյ ժամուլի տալ։

Անցեալ թղթակցութեանս մէջ գրել էի, որ ռուսաց զօրքը շարժվեց դէպի Ղազվին. այժմ պարզվում է, որ այդ քայլը այն պատճառով է արված, որովհետև պարսից կառավարութիւնը յապաղում է կատարել ռուսաց նոր պահանջը։

Զօրքի գնալու օրն եկաւ նաև Հաջի-Ալի-Ղուլի-խան-Բախտիարին (Սարդար-Ասադը) Եւրոպայից և, քաղաք չը մտնելով, շուտափոյթ կերպով ճանապարհվեց Թեհրան։ Սարդար-Ասադը մինչև պօստային կառքի պատրաստվելը իջևանել էր քաղաքից դուրս գտնված մի այգում, որտեղ շատ քիչ մարդկանց հետ տեսնվեց։ Այդ սահմանափակ տեսնվողների թւումն էին «մեր ազգի փրկիչների» ներկայացուցիչները։

Այսօր այստեղ թուղթիկ-յայտարարութիւն են ցրում պարսկերէն լեզուով. հասարակութեանը յորդորում են ռուսաց ապրանքին—թէյ, շաքար և կտորեղէն—բոյկոտ յայտարարել և չը գործածել մինչև այն ժամանակ, քանի ռուսաց զօրքը Պարսկաստանումն է գտնվում։ Թուղթիկ-յայտարարութեանը ստորագրել են մի քանի մուշտեհիդներ. առայժմ թուղթիկը ոչ մի ազդեցութիւն չէ գործում ժողովրդի վրա։

Պարսկաստանը հոգեվարքի մէջ է, իսկ ժողովուրդ կոչված ամբոխը անտէր, որպէս շատ անգամ ենք կրկնել, զոհ՝ պատահական, անձեռնհաս, բազմախնդիր մարդկանց քմահաճոյքին։

Մի ամբողջ երկրի բաղդի հետ են խաղում որոշ մարդիկ, Ռուսաստանի և Անգլիայի դէմ աննպատակ թշնամութիւն յարուցանելով։

Բօլէի տակ Դօն-Քիշոտի նման իրանց սուրն կարծելով, հարեան ուժեղ պետութիւնների ներկայացուցիչներին են անպատւում, ամբոխից գովեստ լսելու համար և այսպիսի անտակտ քայլերի դէմ, շատ իրաւացի կերպով՝ հարևանները զօրք են մտցնում։

Այս մօտ 4 տարվայ ընթացքում ռուսահպատակների գործերը միշտ անտես էին արվել պարսից դատարաններում և նոյնիսկ ծաղրվել, բայց և այնպէս մինչև այսօր դեռ ռուսաց կառավարութեան ներկայացուցիչները տարել և դրական միջոցի չէին դիմել։ Այժմ բաժակը լիքն է և թափվում է։

Մերունի

II

Թաւրիզ, 12 նոյեմբերի

Նահանգապետի տեղապահ՝ շահզադէ Իմամ-Ղուլի միրզայի Թաւրիզից հեռանալուց յետոյ՝ մինչև «Նահանգապետ նշանակված» Ֆարման-Ֆարմայի Թաւրիզ հասնելը ժամանակաւոր տեղապահ է նշանակված շահզադէ Ամանուլլա միրզան, որ նորերս ստացել է «Զիա-ուդ-Դօվլէ» տիտղոսը։ Այս մարդը Ատրպատականի ամբողջ զօրքերի (sic) ընդհանուր հրամանատարն է և նշանակված է Թեհրանից։ Այս մարդը առաջ էլ մի անգամ տեղապահ է եղել։ Այդ այն ժամանակ էր, երբ Քեարիմ-խանը (Ռաշիդ-Դօվլէ) Ղարադաղում հայ գիւղերն էր այրում, կրակում և թալանում։ Այս այն մարդն է, որի տեղապահութեան ժամանակ Ղարադաղում հայ կանայք ու երեխաները գիւղից-գիւղ էին փախչում իրանց կեանքը ազատելու համար, իսկ հայ մարդիկ և հայ քահանան թակվում էին, տու-

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ

— Է՛, ա՛ կնիկ, այժմ արդէն կը վերջանայ մեր չարքաշ կեանքը։ Այժմ արդէն ինձ նախանձողներ ու խոնարհ գլուխ տուողներ կը լինեն։

Այսպիսի խօսքերով դիմեց իր կնոջը պաշտօնաթող ատրճանաւոր Արտէմ Գերասիմիչը՝ կէսօրից յետոյ տուն վերադառնալով։

— Վերջապէս ճամբէն գտայ, Կատօ... Հէնց ձեռքս քիչ գցեմ բաղկաթոռի թիկնամասին, պնդլին տեղ անեմ ինձ համար, էլ պրծաւ, ես էլ անմահների շարքն ընկած՝ կը նստեմ քաղաքի ամենափափուկ, ամեփափուկ տեղում,—ասում էր նա ու բաւականութիւնից ձեռքերը շփելով անց ու դարձ անում դահլիճում։

— Ինչեր ես խօսում, Արտէմ ջան... էդ ինչ անմահներ են, ինչ բաղկաթոռներ... ինչ տաքուկ, փափուկ տեղեր... բան չեմ հասկանում, հոգիս, բան չեմ հասկանում։ Միթէ անմահներ էլ կան էս աշխարհում... Թագաւորական ռոճիկներն էլ փափուկ ու տաքուկ... բայց ինչ դուրս եկաւ...

— Չէ, Կատօ, այդ քու խելքի բանը չի. չես հասկանում, չես էլ հասկանայ։ Զուր չեն ասում՝ կնկայ մազերը երկար է, խելքը՝ կարճ։

— Բայց մինչև երբ. մինչև երբ։ Չի լինի, որ ինձ էլ հասկացնես. ո՞վ կուզենայ, որ իր աչքի մէկը քոռ լինի։ Ասա, ես էլ քեզ հետ ուրախանամ։

— Թէ ղօչաղ ես՝ գուշակիր,—աչքերը կնգայ վրա պլշացրած՝ ժպտալով մօտենում է Արտէմ Գերասիմիչը։

— Ի՞նչ ասեմ... տարբեր ես հա, հա։ Դէ ասա, գենացվալէ, հա. էլի առանց ինձ լօտօ ես խաղացել սօբրանիէում. կամ... թղթախաղում ես տարել։ Հա... դէ մօտ արի, պօրտմանդ տուր տեսնեմ. դէ շուտ արա, հանիր է, բուկի վէրիս։

Գլուխը կօկէտաբար յետ ու առաջ շարժելով, և՛ կըտամբելով և՛ ուրախացած՝ կարկուտի նման թափում էր իրար ետևից Կատօն, որի մէջ մագալինները չափչփելու ախորժակը յանկարծակի գրգռվել էր ու բռնկվել։

— Չէ, չէ։

— Բաս ինչ։ Ժառանգութի՞ւն ես ստացել։

— Չէ՜է...

— Չէ ու...,—հիասթափութեամբ արտասանեց Կատօն, խեղճն էլ լեզուն կծեց։

— Չը գտար խօմ... Դէ մօտեցիր, արի, արի ականջիդ ասեմ, ականջիդ...

— Լա՛ւ, ասա, քար չեմ։

— Ականջիդ, ականջիդ ասեմ. թէ չէ՝ պատերն էլ կը լսեն, պատերն էլ կը քըրքըջան...

— Շուտ... նազ մի՛ անիր։

— Չես ասի, ինձ էլ կանդիդատ գրեցին ախր։ Ես էլ ցուցակի մէջն ընկայ...

— Կանդիդատ, ցուցակ... Ապուշ... ցանցառ...—ուսերը վեր քաշելով, արհամարհաբար շրթունքները ջղաձգում էր դէպի դուրս, ուռցնում և զարմանքով լի աչքերը մարդու վրա չռում, սրտնեղված Կատօն, որի ձեռքից նոր փալաս-փուլասներ առնելու առիթը փախել էր անհետ։

— Ի՞նչ էիր կարծում... Դու ինձ ասում ես «ապուշ, ցանցառ»։ Բայց լաւ իմացիր, որ ես մեծ մարդ եմ։ Աստուած վկայ, մեծ մարդ եմ... Է՛հ... մարգարէն իր գաւառում պատիւ չունի... շատ ճշմարիտ է ասած...

— Ի՞նչ, ի՞նչ։ Մարգարէն էր պակաս...

— Ծաղր մի՛ անիր, այ կնիկ։ Հոգուդ մեղք ես անում...

— Իժում։

— Իժում էն, որ մեծ մարդկանց են կանդիդատ գրում. իսկ ինձ արդէն գրեցին ցուցակի մէջ։

— Ո՞ր ցուցակի մէջ։ Ծառայութեան։

— Օ՜ֆ։ Ի՞նչ դժուար ես հասկանում։ Չէ գլասնիների ընտրութիւն է։ Նու, ինձ էլ են գլասնի ընտրում... Իմ տուփն էլ են դնելու... ու մեր քաղքցիք ջերգով կը գան ու շատերը կը գցեն տուփիս մէջ։

— Իժում։

— Իժում, թէ սպիտակ շատեր ստացայ, գլասնի եմ, թէ...

— Թէ... սև...

— Սև՞... չէ. դա անկարելի բան է։ Դրած թէ ընտրած միևնոյն բանն է։

— Է, լաւ. ասենք թէ գլասնի էլ եղար, ինչդ պիտի աւելանայ. գրպանդ ինչ պիտի ընկնի։ Դա էլ կարգ է, լօտօ թէ պաշտօն։ Պաշտօն գտիր, պաշտօն։

— Մի՛ ասա։ Գլասնի լինելը լաւ բան է։ Դեռ գլասնի լինեմ, յետոյ՝ Աստուած ողորմած է։ Գլասնիութիւնից էլ մի կերպ քաշ կը գանք մինչև...

— Հը՞... Մինչև ուր...

— Մինչև անմահները...

— Էլի անմահները... Դէքն ես տալիս, ինչ է...

— Դէ որ մազերդ կարճ է, չես հասկանում... Անմահներ բաս չեն, ի՞նչ են... Գնում է հինը, գալիս՝ նորն է գալիս, իսկ նրանք կան ու կան։ Ի՞նչ են արել, ինչ են անում... Դօկլադ է թխում Միշան, Լիւսան՝ արտագրում, Սաշան՝ կարդում, իսկ անմահները միայն ստորագրում... Ես ումնից եմ պակաս, գիմնազիից էլ լաւ պօչերկ ունեմ... Տեսնում եմ էս մասները. էնպէս են ճանճացնում... Բայց ինչ. ես անպաշտօն եմ, ես խեղճ մահկանացու, իսկ էդ լաւ աստղի տակ ծնվածները լվվում են մունիցիպալիտէտի բէղ ու մեղրում... Տեսնեմ ես տաքուկն ու փափուկը... Անմահ չեն ինչ են։

— Լաւ բան է։ Էդ խոմ ձեռնտու է եղել... Ափսոս, որ մենք էլ առանձին շահվելու աչքի ընկնելու բան չունենք։ Չի լինի... որ մենք էլ էդ անմահների կանդիդատը լինենք... Ի՞նչ կասես... Մենք, կանայքս ինչով ենք պակաս. բօյով, բուսաթով, տեսքով...

— Ասենք, կանդիդատ չէ... դա երազ է։

— Երազ է. քոնը երազ չէ, մերն է երազ։

— Դէ լաւ. եթէ ես գլասնի դառայ, յետոյ էլ ուպրավայի չլէն... ձեզ կանդիդատ գրել կը տամ...

— Ու իժում. բաղկաթոռ չես տայ։

— Ի՞նչ ասեմ... թէ որ երկար նստեմ տաքուկ ու փափուկ տեղում ու... անմահանամ...

— Բաս որ էդպէս է, Աստուած տայ... գլասնի լինես, մեր բաղդն էլ բացվի։

Այսպիսի երազներով անցկացրին ընտրութեան նախորդ գիշերը։

* * *

Ընտրութեան օրն է։

Դումայի առաջ, ոստիկան պահակների շարքերը ճեղքելով, ներս են մտնում և քուէատուփին մօտենում ազատ քաղաքացիները՝ իրանց քաղաքացիական պարտքը կատարելու։

Երկու ծանօթներ քչփչում են իրար հետ։

— Գի՛գօ, ինչ արեցիր. կարողացա՞ր համոզել Միհամոկինք։

— Միհամովի՛չ, Արտէմ Գերասիմիչ։ Տասը ձայն էլ իրա հետն է բերում։ Անիծածը պայման է դնում, որ ժամանակին դու էլ իրա խաթրը առնես. էն հին զախվատի հարցը Դումայում պաշտպանես իր օգտին։ Քո տեղակ ես հաստատ խօսք տուի։

— Հեշտ է. թող մի ընտրվեմ, չեմքից մի ներս խծկվեմ, ամեն բան կանեմ։

— Իսկ ինձ համար ինչ ես անելու։ Տեսնում ես խօմ. գլուխս եուզուրից եմ դրել, Արտէմ Գերասիմիչ։ Չը մոռանաս ազիս. մի լաւ, չաղ պաշտօն պիտի ստեղծել տաս՝ թէկուզ գետնի տակից լինի։ Մէկ էլ փայտի փօդրաթը աչքաթաւը, օգուտը կէսուս։

— Աչքիս վրա։ Աչքիս վրա։ Գիգօ, Խասբով Բօղդանիչին էլ տես, թող նա էլ իր ծանօթներին ասի սպիտակ շարեր տանի։

— Կը տեսնեմ... բայց յետ Ձկածն է. վայ թէ նա էլ իր կենսաթոշակի մասին պայման դնի... Ո՞ր մէկին խօսք տաս...

Բայց Արտէմ Գերասիմիչը այլևս չը լսեց Գիգօյի վերջին խօսքերը... հերթը նրանն էր դահլիճ մտնելու։

Առաջին շարքում նրանից բացի ոչ ոք չը կար. նա յետ նայեց և երկու քաղաքացիներից յետոյ տեսաւ դուխանչչիկ Վանօյին։

— Օ՜, բարով Վանօ, դու էլ ես եկէլ։

— Եկել եմ, եկել... Ես էլ որ չը գամ, ո՞վ գայ, ո՞ր հոգէառը գայ։ Եկել եմ, էն էլ իմ մարդկանցով, բոլորն էլ աղ ու հաց կերած բարեկամ մարդիկ են... Մսավաճառ Խաչօն էլ է այստեղ... սև ենք տալու բոլորին...

— Սեւցրէք, տեղն է... մի՛ խնայէք. փափուկ բարձերը հանեցէք տակներից. թող մի քիչ քէթները ցած կախեն, թէ չէ... բաս ինձ ինչ շար ես տալու։ Իմ տուփս էլ են դրել։ Քեզ տեսնեմ հա, թէ եղբայր ես, խաթրս ուզում ես...

Էլ չը վերջացրեց Վանօն. արդէն դահլիճ էին մտել։

— Համեցէք, համեցէք, Արտէմ Գերասիմիչ, ձեր քէֆը, հալը։ Եկել էք քաղաքացիական պարտք կատարելու։ Էլի դուք, էլի դուք։ Եթէ մի հարիւր հոգի միայն ձեզ նման քաղաքացիներ ունենայինք, մեր մունիցիպալիտէտի գործերը հիանալի կը գնային. բօյնան վաղուց պատրաստ կը լինէր, ուսումն ու բժշկութիւնը ձրի դարձած, փողոցները սալայատակված, լուսաւորված, հացն ու միսը էժանացած... Տեսէք նոր կամուրջը ինչպէս շուտ շինեցինք, Արամեան հիւանդանոցը, նոր սկվէրները։ Դեռ ջուրն էլ բերած կը լինէինք։

— Դէ ասա՝ կատարեալ դրախտ կը լինէր, էլի։

— Այո, այո. կատարեալ դրախտ, թէ որ ձեզ պէս աշխոյժներ ունենայինք, լայն հայեացքների տէր, եռանդուն, քաղաքի

գանքի ենթարկվում և կանանց նման պարում իրանց դահիճ խաների հրամանով, նրանց զուարճութեան համար։ Եղան բռնաբարութիւններ, սովամահ եղողներ և ցրտից սառչողներ՝ այս նոյն մարդու տեղապահութեան օրով։ Թեմական առաջնորդը բողոքեց, և այս մարդը շարունակ տուեց խոստումներ՝ «կը բերեմ», «կը կախեմ», «կը կտրեմ»։ Բայց ամբողջ այդ զուլումի օրերում մի հատ նազմիէ, ժանդարմ կամ զինուոր չուղարկվեց Ղարադաղ՝ Քեարիմ-խանին կամ մի ուրիշ խանի «բռնելու», «կախելու», «կտրելու»։

Երկրորդ անգամն է, որ նա նշանակվում է տեղապահ։ Նահանգապետարանում բարձր պաշտօն ունեցող մի ծանօթ ունեմ, որին հարցրի, թէ «այս մարդը, այս շահզադէն մաշրութաչի է, որ նրան էք յանձնել տեղապահութեան պատասխանատու պաշտօնը»։ Ծանօթս պատասխանեց՝ աչքի մէկը թեթև կերպով փակելով. «Իսկի տեսել էք, որ շահզադէից մաշրութաչի դուրս գայ»։

Տեղապահը, իբրև արքայազն իշխան, գեղեցիկ երիտասարդ է. ունի կլոր, կարմիր երես, դեղին բեխեր և բամբակի նման փափուկ ձեռքեր։ Սիրում է հագնել գոյնզգոյն շորեր և կրծքից կախել զինուորական մետաղեայ շքանշաններ։

Միայն այդքան. ուրիշ շնորհք չունի։ Իբրև վարչապետ կամ կառավարիչ՝ ոչ փորձառութիւն ունի և ոչ հմտութիւն։ Դժուար գործերում միշտ դիմում է Թաւրիզի մի նշանաւոր հայի խորհրդին։ Այս մարդն էր, որ ծրագրում ու ղեկավարում էր Թաւրիզի կռիւները Սամադ-խանի դէմ, և այս մարդն էր, որ հրամայեց արշաւել Ղարամելիքի վրա՝ անցեալ սեպտ. 24-ի աղէտալի գիշերը և այնտեղ ջրի ու ցեխի մէջ կոտորել տուեց քաջ ու թանգագին երիտասարդ-կամաւորներին։ Բայց աղէտքից յետոյ ուրանում էր, թէ ով է կարգադրել արշաւանքը, չը նայելով որ ինքը անձամբ այնտեղ էր և առաջնորդում էր կռուողներին։

Եթէ ինքը լուր չունէր, կարելի է հարցնել նրան՝ այդ արքայազն իշխանին, թէ ծով հրամայեց գնալ Ղարամելիքի վրա կռուի. ում խօսքով, խրատով, խնդրանօք կամ հրամանով նա կէս-գիշերին, անքուն, հրացանակիրների գլուխն անցած քշում էր դէպի Ղարամելիք, դէպի մահ։ Եթէ կռուի ելքը ուրիշ կերպ լինէր, եթէ վնասը և կեանքի կորուստը թշնամու կողմից լինէր, այն ժամանակ յաղթութեան բոլոր փառքը իրան վերագրելը սովորական մի բան պիտի համարէր։ Բայց այդ գիշեր, այդ սև գիշեր՝ կիսամահը ուրիշին էր պատկանում։

«Բայց,—կը հարցնէք,—ինչու համար են նրան տեղապահ նշանակում, եթէ նա այդքան թոյլ, անկամ, անկար ու ձեռքից բան չեկող մէկն է»։ Պատասխանը պարզ է, որովհետև նա շահզադէ է։ Որովհետև Թաւրիզում նրանից բարձր մարդ, նրանից մեծ տիտղոս ունեցող չը կայ։ Որովհետև նա խոհեմութիւն է ունեցել իրան հռչակել իբրև «մաշրութաչի», սահմանադրական, և սահմանադրականները առ հասարակ սիրում են իրանց շարքերում ունենալ այնպիսի մարդիկ, որոնք պատկանում են արքայական տոհմին, նպատակ ունենալով պարծենալ, թէ թագաւորական արիւն և տիտղոս ունեցողներն էլ համակրում են սահմանադրութեանը և կուսակից են ազգայնականներին։

Տեղապահ լինելով՝ այս շահզադէի առաջին գործը եղել է կռուել Թաւրիզի նազմիէ ժանդարմների տեսուչ՝ Մուրադ-Սուլթանի հետ, որին առաջ մինչև իսկ չը բարևելու քաջութիւնը չունէր, վախենում էր նրանից, որովհետև քաղաքը պաշարվելու օրից, վերջին երեք ամսվայ միջոցին, Սամադ-խանի դէմ եղած կռիւներից բոլորին մասնակցում էին նազմիները և նրանց առաջնորդում էր սահմանադրական Մուրադ-Սուլթանը, որ Եփրեմի մօտիկ ընկերն է։ Ահա թէ ինչու տեղապահ շահզադէն նրանից վախենում էր։ Բայց հիմա, որ հաշտութիւն է եղել (մասամբ), այլևս կռիւներ չը կան, և նազմիէներն էլ վերադարձել են իրանց՝ քաղաքի պաշտպանութեան և օրինապահութեան վրա հսկելու նախկին պաշտօնի, նշահզադէն այլևս նրան չէ ուզում նշանակութիւն տալ։ Այս շփումից շատ բան կարող է առաջ գալ։ Մուրադ-Սուլթանը վշտացած՝ հրաժարական է ուղարկել Թէհրան. Թաւրիզեցիք էլ հեռագրով դիմել են Թէհրան, խնդրելով որ Մուրադ-Սուլթանը կրկին հաստատվի իր պաշտօնում՝ որպէս կարող ոստիկանապետ և ազնիւ սահմանադրական։ Ենթադրվում է, որ տեղապահի և ոստիկանապետի այս շփումը թելադրված է Նահանգապետ Ֆարման-Ֆարմայից։ Նահանգապետ նշանակվելուց յետոյ՝ նա տեղեկութիւններ է հաւաքելիս եղել Թաւրիզի խզարէների պաշտօնեաների մասին։ Առաջին հարցը եղել է՝ «Թաւրիզի ոստիկանապետն ով է»։ Նա երբ իմացել է, որ Մուրադ-Սուլթանն է՝ ասել է. «Այս չեղաւ»։ Կարելի է ենթադրել, որ կռիւը նրանից թելադրված լինելու ենթադրութիւնը սխալ չը լինի։

Իր շորերի արդ ու զարդով խաղացող այս տեղապահը՝ իր առաջին տեղապահութեան միջոցին էլ յիմարաբար գժտվեց ու կռուեց մինչև անգամ ռուսաց հիւպատոս Միլլէրի հետ մի ինչ-որ Բաշիդ-ուլ-Միլքի պատճառով, որին իրանք ուզում էին կախել առանց դատավարութեան, բայց ռուսաց հիւպատոսը պաշտպան կանգնեց, ազատելով նրան ոչ միայն կախաղանից, այլ նաև բանտից։

Այդ Բաշիդ-ուլ-Միլքին մեղադրում էին նրա մէջ, թէ նա Արդաբիլում շահսեվաններից կաշառք է վերցրել իր դատաւորութեան ժամանակ. ասենք, որ նա կաշառք վերցրել էր, ուղիղ է, և վերցրել էր գուցէ մի քիչ շատ, լինելով աւելի ագահ, և վերցրել էր այնպէս՝ որ յայտնի եղաւ. բայց Պարսկաստանում ով կաշառք չէ վերցնում. սկսած դռնապանից ու ֆարրաշ-բաշիից մինչև նորին մեծութիւն շահը մեթէ կաշառքով չեն ապրում։ Այս մարդը անխոհեմ է եղել, որ թողել է, որպէսզի կաշառք տուողները Թաւրիզի անջումանին գանգատվեն իրանից։

Ս. Սօլաք

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Դպրոցական մի նոր ֆօնդ

Նոր-Նախիջևան, 20 նոյեմբերի

Մի համեստ շրջանում, ուր Շիրվանզադէին պատւեցին ընթրիք տալով, հանդիսականների մէջ միտք յղացաւ կազմել գրական ֆօնդ։

Իսկոյն ժողովվեց 200 ռուբլուց աւելի։ Ֆօնդը կը կրի Շիրվանզադէի անունը և հաւանօրէն կը դրվի տեղիս Բարեգործական Ընկերութեան մէջ։

Եթէ այդ փոքրիկ շրջանը տուեց 200 ր. աւել, ապա պէտք է յուսալ, որ նա կը հասնի մի պատկառելի գումարի, երբ գործի գլուխ անցնողները կը դիմեն հասարակութեան աւելի լայն խաւերին, որը և ձեռնարկված է։

Նոր, համակրելի գործի նախապատւութիւնը պատկանում է նոր-նախիջևանցի հայերին, որոնց պատւին պէտք է ասել, ոչ մի բարի գործի և հասարակական լաւագոյն արտայայտութեանց մէջ յետ չեն մնում կենտրոնի հայութիւնից, գերազանցելով բոլոր գաղթավայրերի հայութեան։

Ալ. Աբ.

—

Ձմեռն սկսվեց

Աուլիէ-Աթա (Սըր-Դարիայի շրջ.), 16 ն.

Տաք եղանակներին յաջորդեց ցուրտ ձմեռը։ Մեզ մօտ առ հասարակ ձմեռը շուտ է սկսվում։ Բայց այս տարի այնքան էլ շուտ չէ, չը նայած որ սեպտ. 12-ին եկաւ քիչ ձիւն և քիչ էլ վնաս տուեց անքաղ այգիներին։ Դա շուտ անցաւ և մինչև ամսիս 14-ը ոչ անձրև եկաւ, ոչ ձիւն։

Բայց ամսիս 14-ի առ. ժամը 8-ից սկսեց ձիւն տեղալ մինչև գիշերվայ ժամը 12-ը։ Ձիւնը գետին նստեց մօտ 10 վէրշօկ։ Քաղաքն իր շրջակայքով ծածկված է ձիւնով։ Երեկ գիւղօրայքից ոչինչ չէ եկել շուկայ։ Ճանապարհները կապվեցին մի օրով։

Բայց այսօր արեգակ է, ձիւները հալվում են։ Ճանապարհները կը բացվեն։

Նայած անցեալ տարիներին, այս տարի կենսական մթերքները այնքան էլ թանգ չեն։ Առաջին տեսակի հացի փութը 5 կ., երկրորդինը 4 կ., ոչխարի միսը 8 կ., տաւարինը 5 կ., 100 ձուն 1 ր. 50 կ. մինչև 1 ր. 60 կ., կաթի 1 գրինկան (մօտ 6 բաժակ) 15 կ.։ Նոյնպէս վառելիք փայտի 1 սաժէնը 5—6 ր., նաւթի փութը 8 կ., թանգ չէ և բնակարանների վարձը. իսկ առևտուրը միջակ է։

Ա. Մկրտումեան

—

Լուրեր Հեռաւոր Հիւսիսից

Օնեգա (Արխանգ. նահ.), 7 նոյեմբ.

Այսօր ռուսաց մայր եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագից յետոյ հոգեհանգիստ կատարվեց Լօմօնօսօվի մահվան 200-ամեակի առիթով։ Հոգեհանգստին ներկայ էին աքսորական մտաւորականները և ուսանողները, տեղական բոլոր դպրոցի ուսուցիչները և ուսուցչուհիները։

Աքսորական ուսանողներից երկուսին թոյլ տրվեց արտասահման անցնելու, իրանց ներկայացրած խնդրի համաձայն։

Անտանելի եղանակներ են։ Հիւսիսային սառնամանիք քամին փչում է. երբեմն ձիւն, երբեմն էլ անձրևախառն ձիւն է տեղում։ Օնեգա գետը դեռ կանոնաւոր չի սառել, երթևեկութիւնը դադարած է, և այդ է պատճառը, որ այս տարվայ բռնկան ամխուկէսով ուշացել է. եթէ այսպէս շարունակվի, բռնկա չի լինի երբէք, որովհետև անց ու դարձը Օնեգա գետովն է, որով շրջակայ գիւղացիները իրանց բերքերը բերում են ծախելու։ Կաթի և ձուի սով է. երբէք չի ճարվում։

Տեղացիք ասում են, որ առաջին անգամն է, ինչ Օնեգան այսպէս ուշ է սառչում։

Պօստի երթևեկութիւնը շատ անկանոնացել է. ուրիշ տարիներ կանոնաւոր էր ստացվում այս օրերը, բայց այս տարի շատ անկանոն է։

Ամսիս 15-ին 24 աքսորական են ազատվում. մինչև յունվարը կազատվեն 53 հոգի։ Օնեգայում կը մնայ 70 աքսորական, որոնց կէսը յունիսի վերջերումն պէտք է ազատվի։

Նիկողայոս

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՖՕՆԴ

—

Կ. Հ. Բարեգ. Ընկ. խորհուրդը ստացել է Ախալցխայի հայոց եկ.-ծխ. դպրոցի (Ս. Փրկիչ եկեղ.) հոգաբարձութեան միջոցով 88 ր. 60 կ., Գրիգոր Գերասիմօվիչ Կուզանեանից 50 ր., Միխայիլ Իվանօվիչ Օգանեզօվից 25 ր.։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

—

Պետերբուրգ, 30 նոյեմբերի

Երեկոյեան նիստի մէջ նախագահում է Րօդզեանկօ։

Քննվում է կառավարութեան բացատրութիւնների քննութիւնը Ստոլիպինի սպանութեան մասին հարցապնդման վերաբերմամբ։

Կէլէպօվսկին նախազգուշացնում է հարցապնդում անողներին, որ իրանց բնական զայրոյթի ազնիւ զգացմունքը կարող է հակառակ հետևանքների հասցնել և այն մարդկանց գործին նպաստել, որոնց սիրտը, Ստոլիպինի մահվան լուրը լսելուն պէս, ուրախութիւնից ցնծաց։ Հռետորի կարծիքով, սօցիալ-դեմօկրատների հարցապնդման նպատակը մի բան է, այն է՝ վարկաբեկել կառավարութիւնը, կազմալուծել պահնորդական բաժանմունքը։ Ստոլիպինը սպանվեց, որովհետև թոյլ տուեց իրան ընթանալ ազգային ճանապարհով։ Նրան կարող էին ներել ֆինլանդական օրինագիծը, կը ներէին Խօլմշչինան, բայց կրեդիտի ազգայնացումը երբէք։ Նա գիպաւ հրէաներին և որոշեալ օրը և ժամին սպանվեց։ Աստուած արժանացրեց նրան ընդունել պատրիօտութեան պսակը։

Միլիւկօվը կարծում է, որ ներքին գործերի մինիստրը իր բացատրութեան մէջ ոչինչ չը հաղորդեց, բայց արժանի է համարում նրան ներողամտութեան, որովհետև դեռ Լօպուխինի նամակի ժամանակ արդէն յայտնի է, որ ներքին գործերի մինիստրը միայն հիւր է իր տեսանի մէջ։ Մանրամասն կանգ առնելով բոլոր տէրրօրիստական գործողութիւնների և վերջին ժամանակվայ այն դէպքերի վրա, որոնք վերաբերվում են պրօվօկացիային, մանրամասն կանգ առնելով ամենին յայտնի փաստերի վրա՝ երկրորդ Դումայի սօցիալ դեմօկրատական ֆրակցիան դատաստանական պատասխանատուութեան ենթարկելու պատմութիւնից, որոնք վկայում են, հռետորի կարծիքով, որ այս դէպքումն ևս կարելի է պրօվակացիա ենթադրել, Միլիւկօվը ուրախութիւն է յայտնում, որ Դուման լսեց իրան և իր պարզ և հանգիստ վերաբերմունքով դէպի փաստերը ջնջեց անցեալ նիստի ծանր տամօսֆէրան, որ պատել էր շնորհիւ որևէ առանձին պատահական խմբակի անհասկանալի յամառութեան։ Բոլորովին անհասկանալի է, թէ ինչու կենտրօնը ցանկանում է պատասխանատուութիւն կրել օտար գործի համար։

«Բաւական է այն, որ կենտրօնը տեսուր անհրաժեշտութիւնը ճանաչեց յունիսի 3-ի ակտը։ Ախր, ոչ թէ կենտրօնը, այլ միացեալ ազնուականութիւնը թելադրեց կառավարութեանը յունիսի 3-ի ակտի ամբողջ ճակատ բովանդակութիւնը (ծափահարութիւններ ձախակողմից, աղմուկ աջակողմից)։ Ի զուր ներքին գործերի մինիստրը պնդում է, որ նա տեղեկութիւններ չունի պրօվօկացիայի մասին Ազէֆին հեռացնելու ժամանակից. չէ՞ որ սեպտեմբերի 1-ի սպանութիւնը կատարված է նոյն հրահանգով, որ Գերասիմօվը տուել էր Պետրօվին։ Սեպտեմբերի 1-ը հաստատապէս միանում է ռուս քաղաքական ոստիկանութեան ամբողջ անցեալի հետ վերջին կէս դարի ընթացքում։ Ոչինչ սպասելիք չը կայ ներքին գործերի մինիստրից։ Նրա համար հեշտ է համաձայնութիւն կայացնել կենտրօնի հարցապնդման հռետորների հետ, որոնք խօսում են միայն գինետնային հաշիւները ստուգելու մասին և խնդրում են դատարանի միջոցով ցրել թօյլատրման մասին լեգէնդան։ Մենք կարծում ենք, որ երկիրը սպասում է ուրիշ բանի, որովհետև մենք հարցապնդում մտցրինք բացասական գրութիւնների ապօրինութեան և պահնորդական բաժանմունքի ու խուզարկութեան այն սատակացման մասին, որը ուժասպառ է անում օրէնքը և օրինական իշխանութիւնը ամբողջ ռուսական գաւառում»։

Մի ժամ ժամանակը լրանալու պատճառով հռետորը չէ կարողանում աւարտել իր ճառը։

Պօկրօվսկի 2-րդը քննում է մինիստրի պատասխանը հոկտեմբերեանների և սօց.-դեմօկրատների հարցապնդումներին և ցաւ է յայտնում, որ մինիստրը ոչինչ չը գիտէ պրօվօկացիայի մասին։ «Պատասխանելով սօցիալ-դեմօկրատների հարցապնդման, մինիստրը բացատրեց, որ դա հին հարցապնդում է, բայց նրա առիթը նոր է։ Ոչ միայն հարցապնդումը հին է, բայց և մինիստրի պատասխանը նրան հին է. պրօվօկացիա չը կար»։ Ապա հռետորը առաջ է բերում պահնորդական բաժանմունքի պաշտօնեայ Բրօդսկիի յայտարարութիւնը և սկսում է պատմել նրա դերը երկրորդ Դումայի սօցիալ-դեմօկրատիայի ֆրակցիայի դատում։

Նախագահը առաջարկում է հռետորին չը շօշափել այդ հարցը։

Պօկրօվսկին բողոքում է և յայտարարում է, որ նախագահի արգելքով խախտվել են իր իրաւունքները, և այդ պատճառով նա չէ կարող շարունակել իր ճառը, այլ կը բաւականանայ իր ֆրակցիայի յայտարարութեան ընթերցանութեամբ։ Այդ յայտարարութեան մէջ հռետորը նորից բացատրում է պրօվօկացիան, որի հետևանքը երկրորդ Դումայի սօցիալ-դեմօկրատների ֆրակցիայի դատն էր։

Նախագահը երկրորդ անգամ առաջարկում է այդ հարցը չը շօշափել։

Պօկրօվսկին բաց է թողնում այս տեղը իր յայտարարութեան մէջ և վերջացնում է նրան դիմելով երրորդ Դումայի մեծամասնութեանը, որ փակեց սօցիալ-դեմօկրատների բերանը և հնարաւորութիւն չը տուեց բանալ այն ժահրը, որից տառապում է երկիրը (ծափ. ձախից)։

Վիճաբանութիւնները աւարտված են։ 141 ձայնով ընդդէմ 101-ի ընդունվում է հոկտեմբերեանների հետևեալ բանաձևը. «Լսելով ներքին գործերի մինիստրի բացատրութիւնը և հաւատալով, որ կառավարութիւնը պատասխանատուութեան կենթարկէ դատարանով այն պաշտօնեաներին, որոնց յանցանքը արձանագրված է մի-

---

շահերին նախանձախնդիր, թէ որ...

— Да, да,—պատասխանեց տասնմերի արմնքից Արտէմ Գերասիմիչը և մօտեցաւ զրված տուփերին իր ազատ, անկաշառ քուէն տալու։

— Ինչպէս էր ճառում, Աստուած իմ, ինչ անուշ լեզու ունի այսօր մեր անմահը. որքան սիրալիր էր, ասում էր Արտէմ Գերասիմիչը իր ծանօթներից մէկի հետ խօսելով դուրս գալիս։

— Մինչև անգամ դուխանշչիկ Վանօյին էլ բարեհաճեցին շոյել։

— Լեզուն բլբուլ է դառել, բռա։

— Ախր կաշուի հարց է։

Իր քաղաքացիական պարտքն աւարտած, սպիտակ քուէ տալով ինքն իրան, յաղթական քայլերով, ոսկի անուրջների մէջ խոբասուզված՝ Արտէմ Գերասիմիչը դուրս էր գալիս ընտրութեան շէնքից, երբ հանդիպեց ծանօթ մօլջան Վասիլիին։

Վասիլի Ալէքսէվիչ, բարև ձեզ։

— Ցարգանքներս Արտէմ Գերասիմիչին։

— Նու, ինչպէս են գնում ձեր գործերը. ձուն էք ձայն տալու։

Առանց սպասելու առաջին հարցի պատասխանին՝ վրա բերեց Արտէմ Գերասիմիչը.

— Մեր բլօկին, ի հարկէ։

— Բլօկին... Հա, հասկացայ. իսկական ռուսների ու վրացի ընտրողների մի խմբակի բլօկին, որի համար այնքան ջանքեր էին թափվում գլուխ բերելու. վերջապէս աջողվեց։

— Աջողվեց, բատենկա, աջողվեց։ Բայց...

— Ի՞նչ բայց...

— Բայց... կազմողը մենք ենք և նրանց ձեռքերով շագանակներ պիտի հանենք կրակից,—նկատեց Վասիլին բազմախորհուրդ ժպիտով. ու մի քանի վայրկեան լուռ դէս ու դէն նայելուց յետոյ՝ աւելացրեց։—Իսկ գիտէք ինչ է մեր բլօկի նպատակը. մաքրել այդ աւգեան ախոռը և ներս խծկել մերոնց՝ իսկական ռուսներին, ի հարկէ մի խումբ վրացիների քուէներով...

— Ուզում էք ասել՝ ինքնավարութիւնը մաքրել։

— Ի հարկէ։ Բայց դէ դա ինչ ինքնավարութիւն է, ուր գերիշխում է ծառայողների կամայականութիւնն ու քմահաճոյքը։ Эхъ, Артемъ Герасимичъ, наша дума думаетъ только, дѣловъ не дѣлаетъ. Я понимаю одесскую думу; вотъ настоящая дума. Սա էլ դումա է։ Մի շաբաթ առաջ գնացել եմ ջրի հարցի համար և տանս գործով. դէ գիտէք, էլի՛ քերթում են։ Մօտենում եմ՝ ոչ ոք չը կայ. ծառայողը իր համրիչն է չխչխկացնում. դիմում եմ նրան գործիս վերաբերեալ, ասում են. «սպասիր»։ Սպասում եմ քառորդ ժամ, կէս ժամ... տրանջում եմ, նորից դիմում. չեն բարեհաճում պատասխանել։ Մօտենում է նրան մի օրիորդ ծառայող կարծեմ, թէ կոզմնակի ինչ-որ բարինկա, չը գիտեմ։ Գործը թողնում է, քչփչում, կօմպլիմենտներ անում. հա սպասիր, որ կը պրծնեն... Ես, համբերութիւնս կորցրած, բողոքում եմ... իսկ նա բղաւում է վրաս. կարծես ես նրա ծառան լինեմ... Տես բանը ո՞րտեղ է հասել, որ փող եմ տանում, դարձեալ ուշացնում են։ Փողի համար էլ հօ... Մ’թէ հիմնարկութեան մէջ այդ տանելի բան է... գեղեցիկ սեռով լցրել են և նրանք էլ թիթեռների նման մի ծաղկից միւս ծաղիկն են թռչում, զբաղվում և զբաղեցնում... Պէտք է մաքրել դրանց։ Չեմ ասում, թէ նրանք չը լինեն. այդ գեղեցիկ սեռի մէջն էլ կան լաւ, ջանասիրութեամբ աշխատողներ, բայց քիչ են։

— Վասիլի, հոգուդ մեղք ես անում. այնքան էլ շատ չեն գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչները այնտեղ. մի քանիսն են...

— Какой чортъ! Այնտեղի բարիշնաները աւելի շատ են, քան մեր...

— Լաւ, այդ թողնենք. բլօկի ցուցակից բացի ուրիշի ձայն չեմ տայ... հայերից։

— Ինչու չէ։ Այ, Սիմօն Պետրօվիչին սպիտակ քուէ եմ տալու։ Նա ինքն էլ զրգռված է այդ հիմնարկութեան մէջ տիրող կարգերի դէմ։

— Վասիլի, ախր իմ թեկնածութիւնս էլ են դրել։ Ինձ սպիտակ չես տալու։

— Իսկ դու խօսք ես տալիս դումայի նիրսը դեզինֆեկցիայի ենթարկելու, պահանջ անել և անօգուտ բարիշնաներից, և զանազան կումաներից ու կումուշկաներից մաքրել։ Եւ մէկ էլ՝ կառքերի սակագինը աւելացնել տալ։

— Խօսք եմ տալիս։

— Բարի։ Սպիտակ քուէ կը տամ։

— Է, ուրեմն շնորհակալ եմ։ Աջողութիւն և ցտեսութիւն։

Արտէմ Գերասիմիչը արդէն մի քանի քայլ էր արել, երբ Վասիլին շուռ եկաւ դէպի նա և կանչեց.

— Արտէմ Գերասիմիչ, Արտեմ Գերասիմիչ։

Վերջինս վերադարձաւ։

— Մի խնդիրք էլ։

— Լսում եմ։

— Իսկ Գրիշկային կաջողացնես վօդոպրօվօդի մասում. զինուորական ծառայութիւնից նոր է վերադարձել։ Պօլկօվօյ գրագիր էր, լաւ պօչերկ ունի. ուսեալ երիտասարդ է դարձել։

— Մեծաւ ուրախութեամբ։

— Խնդրում եմ։ Իսկ ձեր էն Միշային, որ այնքան քիթը բարձրացրել է, ամբարտաւանացել և երևակայում է արդէն, թէ գօլօվաների գօլօվան է, ինչ անենք, մի չը սևացնենք. նրա ֆիզիօնոմիան ինձ դուր չէ գալիս։ Ջը նեղանաք, դէ նա ձերոնցից է. թէև, խօսքը մեր մէջ մնայ, պատրաստ է մեր բլօկի մէջ էլ մտնել. միայն թէ սպիտակ քուէներ շահի, տեղը պնդացնի. нѣтъ, братецъ, шалит, знаемъ гдѣ раки зимуютъ. Ա՞յ ձեզ, ուրիշ բան է. չինօվնիկ մարդ էք, ձեր հաւատարմութեան համար թագաւորից պէնսիա էք ստանում, կարգ ու կանոնը գիտէք ու խստապահանջ էլ կը լինէք... մեզ նման հաւատարիմ հպատակներին էլ կը հովանաւորէք... այդպէս չէ՞...,—վերջացրեց Վասիլին ծիծաղելով։

— Պարտքս կը համարեմ...

Ու սիրալիր ողջոյններով բաժանվեցին։

Արտէմ Գերասիմիչը քայլում էր ինքն իրան հրճվելով, ուրախանալով. նրան այնպէս էր թւում, թէ արդէն գլասնի է ինքը, և ծրագիրներ էր կազմում, որպէսզի անհատների շարքն ընկնի։ Ինքն իր մէջ խոբասուզված անցնում էր, երբ քիչ մնաց ճակատ ճակատի զարնվէր Սիլօվան Շալվաձէի հետ։

Շալվաձէն բուկինիստ էր, սպիտակ մազերով։

— Հը՛... ընտրութեան էք գնում։

— Կացօ, էսպէս էլ պատիժ կը լինի, որ մենք քաշում ենք։ Դուխանշչիկները առևտուր անեն կիրակի օրերը, արբեցողներով լցնեն փողոցները, անբարոյականութիւն տարածեն, իսկ մեզ թոյլ չը տան գիրք ծախել, լուսաւորութիւն տարածել... Սա ինչ բան է... ո՞րտեղ ենք ապրում,—իբր խանից կարկտահար էր անում չալացած Սիլօվանը։

— Շատ միամիտ ես, Սիլօվան. սակայն առևտուրը ինչ կապ ունի ընտրութեան հետ։

— Ինչպէս չէ. որ մեր դուման լաւ ձայնաւորներից կազմված լինէր, լաւ էլ կարգադրողներ կունենայինք... Չարիքն ու բարիքը կը տարբերէին իրարից։

— Այդ թողնենք, դու ո՞ւմը պիտի ձայն տաս։

— Մենք մեր մարդիկն ունենք։ Չես կարդացել, որ «Նօվայա գրուպպա» է կազմվել. նրանց մէջ իմ կանդիդատուրաս էլ կայ... բոլորն էլ նոր մարդիկ են...վճռել ենք հներին սևացնել... շատ նստելուց ժանգոտել են. և մէկ էլ գործ է պէտք, գործ, այլ ոչ ճառեր։ Սօլօլակցիների իշխանութիւնը պիտի փշրենք... դուք խօմ նրանց մէջ չէք, Արտէմ Գերասիմօվիչ։ Ձեր մասին չեմ ասում. Դուք... աշխատաւոր մարդ էք. ինձ նման, ձեր Միշայի նման։ Իսկապէս ինչ հիանալի աղայ է եղել... կարծես սկի հայ չէ, այլ վրացի... լաւ ճառեր է ասում, դօկլադներ գրում... Երէկ սօլօլակցիների հասցէին այնպէս էր յարձակվում...

— Սպասի՛ր. ինչպէս։ Նա, որ ինքն էլ Սօլօլակումն է ապրում...

— Կացօ... կացօ...,—ընդհատեց Սիլօվանը անհամբեր.—Նա հայի հետ հայ է, վրացու հետ վրացի, մօլթանու հետ մօլթանի... հաւասար եղբայր...

— Ուրեմն այդպէս... արդէն սպիտակած մազերով նոր գրուպպայի մէջն ես մտել։ Նոր գրուպպա... Բայց չէ, նրանց կէսը հին գլասնիներ են,—շտապեց վերջ տալ Արտէմ Գերասիմիչը։

— Ոչ բոլորը... այ,—ես նոր եմ. Միշան նոր է... Սաշան նոյնպէս...

— Դէ շուտ, գնա. թէ չէ՝ կուշանաս...

— Ցտեսութիւն, ցտեսութիւն։

Դա վերջին ծանօթ ընտրողն էր Արտէմ Գերասիմիչի հետ։

* *

Միւս օրը ձայների ճնշող մեծամասնութեամբ նոր գլասնի էր ընտրվել Արտեմ Գերասիմիչը։

Նրա տունը կատարեալ ուխտատեղի է դարձել։

Գիգօ-Վանօները ցնծում են ու աջողութիւն մաղթում։

Ազատ քաղաքացիների անկաշառ քուէներով ընտրված նոր գլասնին ճառեր է արտասանում յանուն քաղաքի շահերի, որոնց նախանձախնդիր է ու ջերմ պաշտպան։

Ազգաբնակութիւնը մեծ յոյսեր է դրել նրա վրա։

Տեսնենք կարդարացնի՞ թէ ոչ։

Էլ—Նա

Նիստերի խորհրդի նախագահի սպանութեան գործի մէջ, և անյապաղ չը ձեռնարկէ արմատապէս վերակազմելու քաղաքական ոստիկանութիւնը, ենթարկելով նրա գործունէութեանը տեղերում նահանգապետներին, քաղաքապետներին և դատախազներին, Դուման անցնում է հերթական գործերին»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կովկասի Փոխարքան անհրաժեշտ գտաւ Պարսկաստանին կից գտնվող ռուսական սահմանային կոմիսարին ենթարկել Բագուի, Գանձակի և Երևանի նահանգների Պարսկաստանին սահմանակից գաւառները. այսինքն Լէնքօրանի, Ջէվադի, Կարեագինի, Զանգէզուրի, Նախիջևանի, Շարուր-Դարալագեազի, Սուրմալուի և Երևանի գաւառները, նաև Շուշու գաւառը ամբողջովին։

— Երէկ տեղի ունեցաւ գեներալ Պոտտօյի թաղումը զինուորական տաճարի բակում։ Պատարագը մատուցեց Վրաստանի էկզարխի անձնափոխանորդ եպիսկոպոսը։ Զինուորական տաճարը լի էր բազմաթիւ զինուորական և քաղաքացիական պաշտօնեաներով։ Ներկայ էր Փոխարքայ կոմս Վօրոնցօվ-Դաշկօվ իր օգնականների հետ միասին։ Ներկայ էին հասարակական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներ։ Դագաղի վրա դրված էին շատ պսակներ զինուորամասերի կողմից։ Մի շքեղ պսակ կար Փոխարքայի վարչութեան պատմա-զինուորական բաժանմունքի կողմից։ Ընդհանուր ազի մէջ զինուորական պատիւներով գերեզման իջեցրին այն անաչառ պատմաբանին, որ ընդհանուրի սէրն ու համակրանքն էր վայելում։

— Բաշինջաղեանի պատկերասրահում (Измайловская ул. № 16) ի ցոյց դրված են մի շարք նոր նկարներ, որոնք ուղարկվելու են Պետերբուրգ, այնտեղ դեկտեմբերի 26-ին բացվելիք պատկերահանդէսին։ Նկարների թւում կայ մի մեծադիր պատկեր, որ ներկայացնում է Գեթսեմանի պարտէզը։ Պատկերասրահը բաց է հասարակութեան համար ամեն օր առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև երեկ. ժամը 3-ը և կը փակվի դեկտեմբերի 7-ին։

— Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան անդամների նիստում որոշվեց վերակազմել այգեգործական դպրոցը, խնդրել վրաց ազնուականութիւնից և Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնից նպաստներ յիշեալ դպրոցում թոշակաւորներ պահելու համար, առաջարկել Ընկերութեան ընդհանուր ժողովին ընտրել երեք ներկայացուցիչ համառուսական գինեգործական համագումարին ուղարկելու և տեղեկութիւններ հայթայթել այդ համագումարին Կովկասի գիւղատնտեսութեան զանազան ճիւղերի մասին և այլն։

— Այսօր, ուրբաթ, Գրական-Գեղարվեստական Սալօնի հերթական jour fixe-ը նուիրվում է պրօֆեսօր Վարդան Վարդանեանին, նրա մանկավարժա-բժշկական գործունէութեան XXXV-ամեակի առիթով։

— Տիկ. Սիրանոյշի բենեֆիսը, որ նշանակված էր ամսի 5-ին, յետաձգվեց մինչև յունվարի 16-ը։

— Երկուշաբթի օր, ամսի 5-ին, լինելու է Ս. Ցարութիւնեանի բենեֆիսը, երբ ներկայացվելու է «Արծիւ» պիէսը տ. Սիրանոյշի մասնակցութեամբ։

— Մեզ հաղորդում են, որ դերասան Արմէնեանը հրաժարվել է Ժողովրդական Տանը գործող հայ թատերասէրների խմբի բեժիսօրի պաշտօնից։ Այս հրաժարականը ոչ մի կերպ չէ խանգարելու ընթացիկ ներկայացումներին, քանի որ սեկցիայի վարչութիւնը բոլոր պատրաստութիւնները նախօրօք արել է։

— Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան վարչութեանը դեկտ. 11-ին Ընկերութեան օգտին տրվող երեկոյթին ունենալ 800 րուբլու վիճակախաղ։

— «Русск. Слово»-ին հեռագրում են Թիֆլիսից, թէ քննութիւնը պարզեց, որ ուղղափառ հոգևոր սեմինարիայի պանծապահի վրա յարձակվողները եղել են մի սեմինարիստ և երկու նախկին սաներ, այժմ ուսանողներ։

— Թիֆլիսում կազմակերպվում է փայեբով մի ընկերութիւն՝ բորսայում ֆոնդային գործողութիւններ կատարելու համար։

— «Կովկասեան մետաղաձուլական անօնիմ ընկերութիւն» ֆրանսիական ֆիրմայի ներկայացուցիչը դիմել է առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրին՝ խնդրելով թոյլ տալ ընկերութեան հիմնական 8 միլիոն դրամագլուխը դարձնել 16 միլիոն։

— Զուբալօվեան Ժողովրդական Տանը դերասան Սմօլէնսկիի բենեֆիսը նշանակված է դեկտ. 3-ին։ Կը խաղացվի «Իդիօտ» պիէսը։

— Գօրու գաւառի Իկօտի գիւղում Գիգօ Բաշարուլին տնային գոյքը բաժանելու վէճի ժամանակ դաշոյնով սպանեց իր եղբայրներ Լէքսօյին և Վասիլին։ Մարդասպանը կալանաւորված է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 1 դեկտեմբերի

«Հօրիզօն» թերթը իր այսօրվայ համարում տեղ է տուել իրան Եգիպտէի պատգամաւոր կոչող Եր. Տէր-Անդրէասեանի մի ափեղցփեղային յօդուածին իմ դէմ։

Պատասխանել այդ յօդուածին և մանաւանդ Եր. Տէր-Անդրէասեանի պէս մարդին ես համարում եմ միանգամայն աւելորդ։ Այդ անձը շատ լաւ յայտնի է թիւրքահայերին, ուստի և թիւրքահայերը (խօսքս օրինաւոր մարդկանց մասին է) գիտեն ինչ գին տալ նրա խօսքերին ու գրպարտութիւններին։ Բայց ռուսահայերը ծանօթ չեն նրան, ուստի մի քանի խօսք հարկ եմ համարում ասել նրա մասին, որպէսզի «Մշակի» ընթերցողները իմանան, թէ ինչ տեսակ տիպի հետ գործ ունեն։

Եր. Տէր-Անդրէասեանը Կ. Պօլսի «Ժամանակ» թերթի խմբագիրներից մինն է։ Այդ թերթի դաւանանքը, նշանաբանը շատ յայտնի է. «դեղին թերթ»—ահա նրա արժէքը։ Երբ 2—3 ամիս առաջ ես Պօլսումն էի, «Ժամանակ» թերթի խմբագիր Եր. Տէր-Անդրէասեանը տպագրեց իր թերթի մէջ Սկիւտարում, սահմանադիր-ռամկավարների ակումբում արտասանած իմ ճառը, որ մասամբ և դաշնակցականների դէմ էր. նա տպագրեց այդ ճառը, իբրև առաջնորդող յօդուած, տպագրեց նաև պատկերս և աշխատեց ամեն կերպ համակրութիւն ցոյց տալ ինձ։ Սակայն դեռ այդ ժամանակ Կ. Պօլսում յայտնեցին ինձ, թէ այդ պարոնը մաքուր արարած չէ, թէ նա սկզբում, երբ սկսվել է դաշնակցականների և Երուսաղէմի զեղծարար վարդապետների արշաւանքը և հալածանքը Օրմանեանի դէմ, դիմել է Օրմանեան սրբազանին և առաջարկել պաշտպանել նրան որոշ դրամական նպաստով. բայց երբ Օրմանեան բացէ ի բաց մերժել է, նա սկսել է գրել նրա դէմ։ Այս փաստը ես սուրգեցի արժանաւոր անձերից, այս փաստը պէտք է գիտենան և այժմ եկած թիւրքահայ պատգամաւորներից ոմանք։ Դրանից յետոյ ես աշխատեցի Կ. Պօլսում այլ ես չը պատահել Եր. Տէր-Անդրէասեանի հետ, չը նայելով, կրկնում եմ, որ նա ամեն կերպ աւանսներ և ռեվերանսներ է արել ինձ։

Այժմ, ինչպէս կարելի է իմանալ հէնց Կ. Պօլսի թերթերից և այստեղ եկած պատգամաւորներից, Եր. Տէր-Անդրէասեանը ընտրվել է պատգամաւոր Օննիկ Տէրունեան կոչված մի անձի ջանքերով և ստացել է Էջմիածին գալու ճանապարհածախսը այդ անձից, որ Օրմանեանի զրպարտիչներից մինն է, որովհետև Օրմանեանի շնորհիւ նա զրկվել է ժառանգական մի մեծ գումարից յօգուտ ազգի։

Ուրեմն ահա ձեզ Եր. Տէր-Անդրէասեանը։ Նա դրամով կամեցել է պաշտպանել Օրմանեան սրբազանին, և երբ մերժումն է ստացել, դարձել է նրան թշնամի և զրպարտիչ. այժմ նա Օրմանեանի ոխերիմ թշնամուց վարձվել է, նրա ճանապարհածախսով գալիս է Օրմանեանին հայհոյելու։

«Մշակի» ընթերցողները և հայ հասարակութիւնը կը համաձայնէ ինձ հետ, որ այս տեսակ պարոնների հետ գործ ունենալը կը նշանակէ վիրաւորել մարդկային արժանապատուութիւնը։ Եւ ուրեմն բոլոր օրինաւոր մարդկանց կողմից միակ պատասխանը՝ Եր. Տէր-Անդրէասեանի քսութիւններին և հայհոյանքներին—արհամարհական լռութիւն։ Թող հիւրասիրէ նրան և նման շանտաժիստներին «Հօրիզօնը». նա գիտէ այդպիսիներին հիւրընկալել։ Չէ՞ որ հիւրընկալում է շարունակ և Մէֆիսթօյի նամակները, այն մարդի, որ, ինչպէս յայտնի է ամբողջ Կ. Պօլսին, իր պօրտֆէլում պահած ունի խեղճ ու ծերունի Դիմաքսեան արքեպիսկոպոսի երիտասարդութեան ժամանակ գործած մի երիտասարդական սխալի խոստովանութիւնը պարունակող մի նամակ և այդ նամակը իր ձեռքին պէնք դարձնելով ամեն անգամ նրան տպագրելու սպառնալիքներով դրամ է շորթում այդ եպիսկոպոսից։

Եր. Տէր-Անդրէասեան և Մէֆիսթօ—արժանաւոր զինակիցներ «Հօրիզօնականների»։

Հ. Առաքելեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Ասում են, որ Կոկօվցեվը կաբինետ գործերով գնալու է Լիվադիա։

— Ռուսաց սինօդը որոշեց արգելել քահանաներին կրօնական երգեր երգել գրամօֆոնների ընկերութիւնների համար։

— Պետերբուրգում գտնվեց Լ. Տոլստոյի դեռ ևս ոչ մի տեղ լոյս չը տեսած մի պատմուածքը «Տիխօնը և Մալանիան», որ հանգուցեալ գրողը գրել է 60-ական թւականներին։

— Երկու ամսով բանտարկվեց Սամարայում «Газета для всѣхъ» թերթի խմբագիրը նրա համար, որ տեղեկութիւն էր տուել, թէ սովեալ մուժիկները շուն են ուտում։

— Նիկօլսկ քաղաքում թոյն ընդունելով մեռաւ «Уссурійскій Край» լրագրի խմբագիրը, որը իր թողած նամակով յայտնում է, թէ ինքն «այլևս անկարող է ապականված մթնոլորտում ապրել»։

— Վլադիկավկազում ձերբակալվեց քաղաքապահ ոստիկան Եֆիմօվը, որ Զէլիմ-խանի «ֆիրմայի» անունից ըսպառնական նամակ էր ուղարկել վաճառական Պօզինին՝ 5000 րուբլու պահանջով։

— Երկրորդ Պետական Դումայի սօցիալ-դեմօկրատական ֆրակցիայի անդամ Գ. Բէլօուսօվը փախել է արտասահման դատապարտութիւնից։

— Պետերբուրգում սենատոր Կօնին, ակադեմիկոս Կօտլեարեվսկին, Վ. Նեմիրօվիչ-Դանչենկօն, ակ. Շախմատօվը, Արսենիևը, ակ. Մարկօվը հիմնել են նոր գրականական ընկերութիւն։

— Թեհրանում լուր ստացվեց, որ 5000 թիւրք զինուոր մտել են Պարսկաստան։ Զօրքին կարգադրված է մնալ Սալմաստի մօտ մինչև այն ժամանակ, երբ ռուսաց զօրքերը կը քաշվեն Իրանի սահմաններից։

— Մէջլիսում արդէն մեծամասնութիւնը կողմնակից է ռուսական ուլտիմատումը ընդունելուն։ Կողմնակից է նաև Եփրեմը։

— Չիա հոգևորականութեան պարագլուխները քարոզում են սրբազան պատերազմ օտարազգիների դէմ։ Կառավարութիւնը դիմադրում է։

— Հօվանաւորող պետութիւնները զօրքեր են ուղարկում Կրետէ։

— Տրիպօլիսում իտալացիները սկսել են գլխատել գերի արաբներին։

— Բերլինում խօսում են, որ Ռուսաստանը առաջարկել է Բ. Դրան հաշտեցնել Իտալիայի հետ։ Իտալիան զիջանելու է Տրիպօլիսը և Կիրէնայիկէն, պահելով սուլթանի խալիֆայութիւնը։

— Հռոմում յօգուտ սպանված զինուորականների ընտանիքների հանգանակվեց 2 միլիոն լիր։

— Աւստրիական 3 ռազմանաւ խաբիսխ ձգեցին Ադրիական ծովում։

— Մակեդօնիան սկսել է ապստամբութեան դիմել։

— Պարիզում հաւատացած են, որ շուտով հաշտութիւն կը կապվի Թիւրքիայի և Իտալիայի միջև։

— Լուրերի համաձայն, շուտով եւրօպական կօնֆերենցիա է գումարվելու Դարդանէլի հարցի առիթով։

— Իտալիան նոր զօրաբաժին է ուղարկում պատերազմի դաշտը, որովհետև Թիւրքիան իր կողմից մեծացրեց իր պատերազմող զօրքերի թիւը։

— Եւրօպական պետութիւնների ներկայացուցիչները կտրական պահանջ դրին Իւանշիկային՝ խստագոյն պաշտպանել Չինաստանում բնակվող բոլոր օտարերկրացիներին։

— Չինական յեղափոխական նաւատորմի մի մասը բանակցութիւններ է սկսել Իւանշիկայի հետ՝ նորից կառավարութեան կողմը անցնելու նպատակով։

— Չինական կառավարութեան հրամանով՝ բոլոր պաշտօնեաները և զինուորները կտրելու են իրանց ծամերը։

— Մօնղօլիան ապստամբութեան է պատրաստվում։

— Ճապօնիան առանց Ռուսաստանի համաձայնութեան՝ միջամտելու չէ չինական գործերին։

— Մուկդենում գլխատվեցին վերջերս 8000 մանջուրներ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

30 նոյեմբերի

ԼՕՆԴՕՆ։ Լօրդերի պալատը 145 ձայնով 53-ի դէմ մերժեց ծովային պրիզների օրինագիծը։

ՄՕՍԿՎԱ։ Քաղաքային դուման որոշեց լիազօրութիւն տալ քաղաքագլխին՝ Մօսկվա հրաւիրել Պարիզի քաղաքային ինքնավարութեան անդամներին։

ԼԷՅՊՑԻԳ։ Անգլիային պատերազմական գաղտնիքներ տալու գործի առիթով Շուլցը դատապարտվեց 7 տարով տաժանակիր բանտարկութեան, Ինժեներ Կապսեխը—12 տարով, միացածները՝ 2—3 տարով։

ՐԵՎԷԼ։ Մի ֆաբրիկայի երկրորդ վերատեսուչ Օսսէն անյայտացաւ յափշտակելով 66,000 րուբլի։

ՆՕՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Փակվեց ագրօնօմների համագումարը։ Ցանկալի ընդունվեց զէմստվօյի հաստատութիւնը շրջանում ագրօնօմիական օգնութիւնը իրականացնելու համար։

ՄԵԼԷՆ։ Լէյտենանտ Լէնտօմը ընկաւ աէրօպլանով իջնելու ժամանակ և սպանվեց։

ՑԱԼՏԱ։ Գեներալ ֆէլդմարշալ կոմս Միլիւտինի զինուորական ծառայութեան 75-ամեակի օրը յօբելեարը շնորհաւորանքներ ստացաւ շատ և շատ անձերից և հաստատութիւններից։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Վօլկոնսկի-Ցայրը նահանգական դատարանին բողոքագիր ներկայացրեց կարևոր գործերի քննիչ Իւշեվիչի գործողութիւնների դէմ։

Գեներալ-շտաբի գլխաւոր վարչութիւնը որոշեց առաջարկել յատկացնել կէս միլիոն րուբլի հայրենական պատերազմի 100-ամեայ յօբելեանը տօնելու հետ կապված ծախքերի համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒԹԵԱՄԲ 11—12 ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարգային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Ֆ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մաշկի, վեներական, վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՁԱՑ—12½—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—1—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ԶԻԼԲԵՐՁԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.։
Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
3. 0—122

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ.ու.կ.) 761. 100—49

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathieu-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.
(ա. օ.) 669. 100—83

ԲԺԻՇԿ
Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ
(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա.օ.) 1035. 100—30

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դեղեցկութիւնը բարձր կատարելութեան է հասած։

№4711.

ՎԱՐԴԻ ԲՈՅՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

երեսի կաշուն և գոյնին տալիս է այն քնքուշութիւնը, հարթութիւնը և առաձգականութիւնը, որոնք համարվում են ամենաբարձր գեղեցկութեան իսկական նշանները։ Կտորը 25 կոպ.։ Կայ ամենուրեք!

Ֆերդ. Միւլգենս պարֆիւմէրիա № 4711

Կէօլն-Րէյնի վրա։ Րիգա։ Հիմնված 1792 թ.։

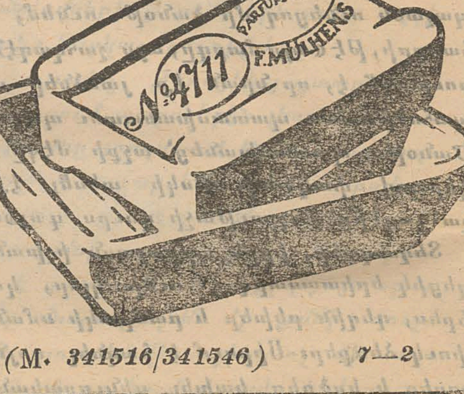

(М. 341516/341546) 7—2

ԴԵՐՁԱԿ
ԼԵՒՈՆ ՃԷՊԷԵԱՆՑ
ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼ Է
Դվօրցօվայա փողոց, Վրաց Ազնուական. Բանկի շինութեան բակը, Թատրօնի մօտ։
(կ. չ. ու.) 1111. 10—4

Եղբ. Աւսարգիսօվների
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալօգները ուղարկվում են ՁՐԻ։ Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову.
(չ.ու.կ.) 1045. 15—14

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՎԱԾ ԽՕՍՈՂ ՄԵՔԵՆԱՅ
„ՊԱՏԷ-ՖՕՆ“
ԵՂԲ. ՊԱՏԷ, ՊԱՐԻԶՈՒՄ

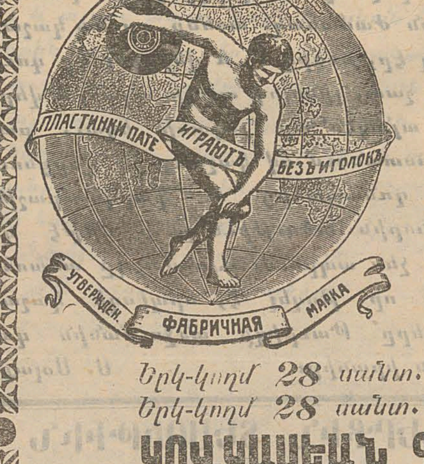

ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԸ ՆՈՒԱԳՈՒՄ ԵՆ ԱՌԱՆՑ ԱՍԵՂՆԵՐԻ։
Երկ-կողմ 28 սանտ. դեղնագոյն էտիկէտով 1 ր. 75 կոպ.
Երկ-կողմ 28 սանտ. կարմրագոյն էտիկէտով 1 ր. 30 կոպ.
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1 Ր. 30 Կ.
ՄԻ ԳՆԷՔ գրամօֆօն դեռ չը տեսած տեղական ներկայացուցիչ
ԵՂԲ. ՊԱՏԷՆԵՐԻ
ԿԱՐԼ ՇՈՒՄԱՆԻ ՄՕՏ
Գօլօվինսկի պր. № 10, Կրուժօկի ներքև։
Պլաստինկաների որոշ քանակութեան նուագածութիւն լսելը չէ պարտաւորեցնում անպայման գնել։
ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ, ՄԱՍ-ՄԱՍ ՎՃԱՐՈՒՄՆ։
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԵՆ։ ԿԱՏԱԼՕԳՆԵՐԸ ՁՐԻ։
(22) ՏԵԼԵՖՕՆ № 939. 1129. 2—1

„Գուտտենբերգ“ գրավաճառանոցում վաճառվում են՝

Լօմօնօսօվի պատկերը	5 կ.
«Մեսրոպ մագիստրոս», Արմանի	20 »
«Կարապետ եպիսկոպոս», Տէր-Մինասեանի	25 »
«Օրմանեանը վրդարտութեան ցանցերում», Զէրքէզեանի	30 »
«Ոսկի Այբբենարան», Արարաջեանի	5 »
«Զինն», դրամա 4 արար., Թարգմ. Զ. Տէր-Գրիգորեանի	40 »
«Կորիւն կաթողիկոս վրաց», Ակինեանի	2 ր. 50 »
«Նանթա», Զօլայի, Թարգմ. Խորէնի	20 »
«Հայերէն և վրացի լեզուները», Կետիկեանի	2 » 50 »
«Եղտոսէ Սասուն», Բիւրատի	3 » — »
«Միջնադարեան ազգային տաղաչափութիւն», Ցովհաննեանի և Ցովհաթան Նադաշ Ակինեանի	75 »
«Հակակրօն պայքար», պրօֆեսօր Տէր-Ցակոբեանի	15 »
«Պատմութիւն հայ լրագրութեան», Գալէմքերեանի	1 » — »
«Ժպիտ և արտասուք», Աճէմեանի	25 »
«Եղիշէ, քննական ուսումնասիրութիւն» Կիւլէսէրեանի	2 » 80 »
«Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքը», Սամուէլեանի	2 » — »
«Մրմունջներ», Մովսեսեանի	25 »
«Թոթոուն յանգեր, խունկի բուրմունքներ», Աճէմեանի	1 » 20 »
«Տամօրեակ», Պօկաչիօ	1 » — »
«Ղուրան», Թարգմ. արաբերէնից, Ամիրխանեանի	3 » — »

Գրավաճառանոցում վաճառվում են հայերէն և ռուսերէն ամեն տեսակ օրացոյցներ։ Փողի տեղ կարելի է ուղարկել և պօստի մարկաներ։ 1911 թ. գրացուցակը ուղարկվում է ձրի։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, Г. И. Галстяну.
1125. 1—1

Бухгалтерскіе курсы
Н. В. АБРААМЯНА.
(Тифлисъ, Николаевская, 22)
Рекомендуютъ торговымъ фирмамъ, заводамъ и разнымъ промышленнымъ предпріятіямъ теоретически и практически вполнѣ подготовленныхъ БУХГАЛТЕРОВЪ, КОНТОРЩИКОВЪ, КАССИРОВЪ, КОРРЕСПОНДЕНТОВЪ. Желающихъ просятъ обращаться учредителю курсовъ лично, письменно или по телефону 744.
(կ.չ.ու.) 1079. 10—9

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.